

Městská knihovna v Praze

Pierre
Corneille

Polyeuktos

PRAHA 2012

**Městská
knihovna
v Praze**

Účujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

Porádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Znění tohoto textu vychází z díla Polyeuktos tak, jak bylo vydáno vydavatelstvím J. Otty pravděpodobně v roce 1912 (CORNEILE, Pierre. *Polyeuktos*. Přel. Otokar Fischer. Praha : J. Otta, [1912]. 112 s. Světová knihovna, č. 987-988).

Text díla (Pierre Coneile: Polyeuktos), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

CORNEILE, Pierre. *Polyeuktos* [online]. Přel. Otokar Fischer. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2012 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. Dostupné z WWW: <<http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/68/37/87/polyeuktos.pdf>>.

Vydání (obálka, grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 8. 2. 2012.

OBSAH:

OBSAH:	4
POZNÁMKA PŘEKLADATELOVA	6
OSOBY:	8
AKT PRVNÍ	9
SCÉNA PRVNÍ	9
SCÉNA DRUHÁ.	13
SCÉNA TŘETÍ.	14
SCÉNA ČTVRTÁ	18
AKT DRUHÝ	22
SCÉNA PRVNÍ	22
SCÉNA DRUHÁ.	26
SCÉNA TŘETÍ.	30
SCÉNA ČTVRTÁ	31
SCÉNA PÁTÁ.	32
SCÉNA ŠESTÁ.	33
AKT TŘETÍ	37
SCÉNA PRVNÍ	37
SCÉNA DRUHÁ.	39
SCÉNA TŘETÍ.	43
SCÉNA ČTVRTÁ	47
SCÉNA PÁTÁ.	49
AKT ČTVRTÝ	52
SCÉNA PRVNÍ	52
SCÉNA DRUHÁ	53
SCÉNA TŘETÍ.	55
SCÉNA ČTVRTÁ	59
SCÉNA PÁTÁ.	60
SCÉNA ŠESTÁ.	62
AKT PÁTÝ	65
SCÉNA PRVNÍ	65
SCÉNA DRUHÁ.	67

SCÉNA TŘETÍ	70
SCÉNA ČTVRTÁ.....	74
SCÉNA PÁTÁ.....	75
SCÉNA ŠESTÁ.....	76

POZNÁMKA PŘEKLADATELOVA.

„Polyeucte“, hraný a tištěný poprvé r. 1643. tvoří, dle jednomyslného takřka úsudku znalců, spolu s předcházejícími třemi tragediemi „Cid“, „Horace“, „Cinna“, vrchol Corneilleovy tvorby tragické, vyniká však vyspělostí techniky a ryzostí přednesu, velkým předmětem a hrdinským duchem nad veškerá básníková díla, podává ve zhuštěné formě celou poetiku i poesii Corneillea dramatika. Corneillea klassika. Odlišně od dřívějších svých prací, sáhl autor „Polyeucte“ po podání církevním; pramenem byla mu mučednická historka „Certamen Sancti Martyris Polyeucti“, již podle řeckého hagiografa Symeona Metafrasty zaznamenal v 16. století Surius ve svých „Životech svatých“. Zde našel básník zbožné vypsání – jakých je na sta a sta – martyria, jež v 3. století za vlády císaře Decia podstoupil arménský Šlechtic Polyeuktos. Erotická zápleтка, vztah hrdinky dramatu ku dvěma mužům, tedy též to, co tvoří jednu z největších předností dramatu, totiž vítězství Pavlíniny lásky manželské, dále vývoj a otřes i přelom citů rodinných, vše to jest výmyslem básníkovým, kdežto v závěrečné situaci, že pronásledovatel sám se odhodlává přijmout křest, zůstává Corneille věren všeobecnému podání martyrologickému, ač i zde se uplatňuje jeho snaha o psychologickou motivaci zázraku.

Vedle Calderonova „Statečného prince“ je „Polyeucte“ z předních zastupitelů dramatu mučednického, genu to, proti kterému se ozývá mnoho závažných hlasů. Celý problém, jenž zasahuje do živé dramatické produkce na př. všude tam, kde běží o scénické znázornění osudů Kristových anebo třeba o tragiku Husova zjevu a j., zasluhoval by snad býti podroben důkladné revisi; myslím zvláště, že dnešní pojetí antického dramatu, pohled na trpitele rázu Filoktetova i Herakleova neklade dramatisovanému martyriu nijakých překážek: při čemž zdůrazniti nutno, že křesťanský trpitel je aktivní ve vyšším smyslu, umíraje za svou pravdu a jsa živým a účinným příkladem těm, kdo jsou svědky jeho heroismu. Předsudky osvícenské doby, která byla současně

osvobozující i úzkoprsá, znemožňují též moderním posuzovatelům naléztí přímý vztah k nadlidsky, až nelidsky silnému zjevu Polyeuktovu. Byl to ve Francii Voltaire; Jenž dle vzoru Saint-Evremondova vynášel jednu složku hry, totiž tragiku Pavlí-ninu, na úkor celku, a byl to v Německu především Lessing, jenž, vycházeje od slabších imitací, došel k zápornému stanovisku vůči křesťanské tragedii vůbec.

Vydávaje překlad dramatu v téže sbírce, jež přinesla před lety Vrchlického překlad „Cida“, mám přání, aby Corneilleovo thema – boj křesťanství s pohanstvím –, aby (pokud ovšem není setřen ráz originálu) corneilleovská vášeň i corneilleovský pathos staly se, byť nepřímou, vzpruhou našeho dramatického umění, znázorňující v čisté formě onu velikost, po níž z hloubi srdce voláme.

V září 1911.

OSOBY:

FELIX, římský senátor, místokrál v Arménii.

POLYEUKTOS, arménský šlechtic, zeť Felixův.

SEVERUS, římský rytíř, chránělec císaře Decia.

NEARCHOS, arménský šlechtic, přítel Polyeuktův

PAVLÍNA, dcera Felixova a žena Polyeuktova.

STRATONIKA, důvěrnice Pavlínina.

ALBIMIS, důvěrník Felixův.

FABIANUS, sluha Severův.

KLEON, sluha Felixův.

TŘI STRÁŽE.

Děje se v Meliteně, hlavním městě Arménii v paláci Felixově.

AKT PRVNÍ.

SCÉNA PRVNÍ.

Polyeuktos, Nearchos.

NEARCHOS: Co slyším? Ženské sny že mír tvé mysli ruší? Tak matné předzvěsti tak velkou kalí duši? A ten, kdo tolikrát byl válkou zocelen, se leká pohromy, již věští ženský sen?

POLYEUKTOS: Víím, co jsou sny, a víím, že pramálo jen víry těm kouzlům přísluší, jichž pestrost nezná míry, víím, že to mátohy jsou hodin půlnočních, že mizí, sotva den do jejich změti dých'. Však tobě tajemstvím, co znamená nám žena, a duše veškerá jak jí je naplněna, když touha milostná nás připoutala k ní, a Hymen zamával nad námi pochodní. Pavlína neprávem je hrůzou vyděšena: v snách viděla mou smrt a nad mrtvým už sténá.

Svým pláčem překáží mým dnešním úmyslům a chce mne uprosit, bych neopouštěl dům. Slz jejích poslechnu ač cizí mi je bázeň; mne věru neděsí, mne jímá její stráž; můj duch ne hrůzami, však něhou přece jat. ty oči předrahé by nechtěl rozplakat.

Což úkol, Nearchu, spěch taký' na mně žádá. že nutno nedbatí slz té, jež má mne ráda? Snad malým odkladem jí s duše sejmem děs, pak v klidu podniknem, co sužuje ji dnes.

NEARCHOS: Rci, je tvé vědomí tak zcela neochvějné, že budeš na živu, že vůle budeš stejné? A slibuje ti bůh, jenž dnů a duše pán, že zítra ku spáse krok týž ti bude přán? Je stejně spravedliv a dobrý vždy; však není vždy milost jeho ta, by vedla k vykoupení. Když naším váháním je zmařen jistý čas,

pak spása ztracena, pak srdce bloudí zas; a zatvrzelcův blud když zavrh' boží milost, pak štedrá ona dlaň se zavře, zarputilost by byla ztrestána, pak záře svatosti jen zřídka, nadarmo se v duši rozhostí. Ten plamen, jenž tě hnál, křest přijmout od křesťanů, se kalí, shasíná, jak svíce v prudkém vanu. Pro vzdechů několik, jež vniklo ve tvůj sluch, se zasmušil tvůj žár, se odrodil tvůj duch.

POLYEUKTOS: Ó, jak mne špatně znáš! žár týž v mé duši pálí, má touha roste jen, byť zdar mi prchal v dáli. Ty slzy. na které jen zrakem chotě zřím, přec pohnout nemohly mým srdcem křesťanským; mé čelo posvátný kěz kříže symbol cítí! chci čistou vodou křtu své všechny hříchy smýti, chci s duší zbožštěnou a milost v očích svých, zas nabýt oněch práv, jež první vzal nám hřích: však, ač to větší cíl, než slavné dobýt říše, a touha vysoká, že nelze toužit výše, přec, myslím, posvátnou jsem láskou omluven, když krok chci odložit o jeden pouze den.

NEARCHOS: Zlý rodu lidského tak ovládl tě škůdce, jenž sáhá k uskoku, když v přímé prohrál půtce. Žášť chová proti ctnými a dobrým skutkům všem: co silou nezmůže, to zkouší odkladem. Tvůj záměr potírat teď počne překážkami: dnes pláč a každým dnem cos jiného tě zmámí; sen onen, plný hrůz a černých vidění, toť první pokus jen je jeho mámení. Stem svádí jazyků, i doráží i vábí, vztek jeho útoků se nikdy neseslabí; kde ještě neproved', přec míní provést svou, vše činy překazí, jež odloženy jsou. Zmař jeho nástrahy; nechť Pavlína se souží! bůh nechce v srdci vlast, jež světským věcem slouží, jež, hledíc v minulost, je mdlé a hloubavé, a jinam naslouchá, když boží hlas je zve.

POLYEUKTOS: Vší lásky zřeknem se, jestli se bohu vzdáme?

NEARCHOS: Vše smíme milovat, ba milovati máme; však, abych vše ti děl, chce svrchovaný pán být prvou poctou ctěn, být

prvým milován. Před jeho nesmírným svět celý lesk svůj trati: až po něm lze, jen v něm vše jiné milovati: cti, ženě, bohatství proň výhost nutno dát: pro boha každý tvor svou krev má cedit rád. Však, ó jak vzdálen tys tak svatých odhodlání, jež by tě zdobila, v nichž mé je pro tě přání! Mně z očí proudí pláč, jak s tebou rozmlouvám:

Když, Polyeukte, šťve nás všude záští plam, když na nás bezpráví se páše jménem – státu, když křesťan nevinný dnes vydáván je katu, jak tobě takým zlům, ach, čelit bude lze. když ztrácíš bojácně svou vůli pro slze?

POLYEUKTOS: Jen vyčítej mi dál; cit, jenž mé nitro raní, je silných silná ctnost a sluje slitování. Čár očí vládne všem, kdo cítí jako já: nás bolí jejich bol, však smrt nás neleká. A mám-li podstoupit vše muka nejkřutější, z nich rozkoš vychutnat, jež bolest ukonejší, tvůj bůh, jež netroufám si dosud zváti svým, mi k tomu sílu dá, dá sílu s křesťanstvím.

NEARCHOS: Nuž pospěš, by ji dal.

POLYEUKTOS: Tam spějí už, můj milý. Už plane touha má po slavném onom cíli. Však teskná Pavlína i neústupná, žel: snu nezapomene a nesvolí. bych šel.

NEARCHOS: Tím větší její slast, až přijdeš zpět. Vždyť brzy, snad za hodinu již jí s oka slíbáš slzy, pak bude shledání jí sladké dvojnásob, když pláčem skropila již lásky svojí hrob. Nuž pojď, jsme čekáni.

POLYEUKTOS: Buď ty jí tedy štítem! slib, že dáš duši lék v tom jejím děsu lítém. Zde jest.

NEARCHOS: Ó, pospíchej!

POLYEUKTOS: Mně nelze.

NEARCHOS: Pryč jen, pryč! To hříšná nástraha, to svádí zraku chtič, to nepřítel tvůj hled chce luznou vnadou zmásti, on,

jehož uštknutí po rajske chutná slasti.

SCÉNA DRUHÁ.

Pólyeukťós, Nearchos, Pavlína, Stratonika.

POLYEUKTOS: Když nelze jinak, jděm. Pavlino, s bohem již. Za malou hodinu mne zas tu pozdravíš.

PAVLÍNA: Co neodkladně tak tě žene v nebezpečí? Jde o čest? O život?

POLYEUKTOS: Jde o věc mnohem větší.

PAVLÍNA: Ten taj mi vysvětlí!

POLYEUKTOS: Vše zvíš, až přijde čas. Je líto mi, že jdu, však srdce mého hlas tu zcela lhostejný.

PAVLÍNA: Rci: máš mne rád?

POLYEUKTOS: Ví nebe, že stonásobně víc tě rád mám nežli sebe, však...

PAVLÍNA: Však v mých prsou cit se pro tě marně chví! Ty halíš přede mnou svůj život v tajemství! Jak velké lásky znak! V manželství sladkém jméně: den tento jediný přej plačící své ženě!

POLYEUKTOS: Jen sen tě polekal!

PAVLÍNA: Jsou lichý předzvěsti. Vím.; však že miluji, mám hrůzu z neštěstí.

POLYEUKTOS: Jsem za hodinu zpět, proč tedy strachem kvílíš? Nuž s bohem. Slzy tvé mne podmaňují příliš; již cítím, ku vzpouře jak chystá se má hrud'. mně jinak odolat ti nelze - - S bohem buď.

SCÉNA TŘETÍ.

Pavlína, Stratonika.

PAVLÍNA: Jdi, nedbaje mých slz, jen vzdoru svého dbalý, spěj smrti vstříc, již v snách mi bozi zvěstovali; jdi, staň se obětí svých zkázonosných snah, běž, vběhni na dýku, již nastavuje vrah.

Hle, Stratoniko má, toť obraz dnešních času: slyš, muži našeho jak poslouchají hlasu; bez moci prosba má, bez moci pláč i vzdech, to konec obvyklý je mužských přísah všech. Pokud jsou milenci, pod naší úpí vládou, jak před královnami před námi v prach se kladou; po svatbě každý však chce královati sám.

STRATONIKA: Vždyť také Polyeukt je láskou připíat k vám. Když teď vám odpírá, proč vzdaluje se. říci, je opatrný spíš, než nedůvěřující. Nuž, nermuťte se již a slovům věřte mým: Ze důvod jakýs měl, svůj důvod skrývat, vím, ač netuším ni já, proč tajně se tak choval. Je dobře vždy, by choť nám cosi zatajoval, svou volnost podržel a tak se nesnížil, by říkal, krok co krok, co cesty jeho cíl, Je srdce jedno jen, jež lidi pojí dva. však v smutku dvojité si city uchová; a jestli třesoucí se strachem vidí vás, rád sňatku nekáže, by také on se třás'. On cítit nemůže tu hrůzu, vás jež jímá; neb Armeňanem on, vy občankou jste Říma, a jistě znáte přec dvou našich národů v těch citech základní a plnou neshodu: Sen čímsi nicotným zdá našemu se duchu, nám naděj nevnuká, ni obavu, ni tuchu; však u vás Římanů má posvátný jej cit za věrné zrcadlo, v němž osud možno zřít.

PAVLÍNA: Necht' národ Arménský snů sebe mihn se bojí, přec, myslím, hrůza tvá by rovnala se mojí, sen kdyby jako můj na duši tvou se snes', ba, kdybych slovem jen ti svěřila svůj děs.

STRATONIKA: Již proslovit svůj bol, nám bývá konejšivé.

PAVLÍNA: Nuž, slyš. Však ještě cos ti svěřit musím dříve, bys pochopila, proč má slova smutná jsou, a slabost poznala i první lásku mou. Smíř žena počestná se přiznat beze studu ke zmatku smyslů svých, když nepodlehla pudu; jen v boji s úklady se daří pravá ctnost: je podezřelý duch, jenž bez zápasu roste.

Já v Římě vyrostla, já v Římě milovala; po římském rytíři má touha, žel, se vzpíala. Měl jméno Severu. Můj, prosím, promiň žal, jež zvuk ten předrahý mým ňadrům vylákal.

STRATONIKA: Je týž to, nedávno jenž nad Peršanů těly svou duši vydechl, když vyrval nepříteli Decia císaře? týž, který pádem svým los bitvy rozhodl, že triumfoval Řím? týž, tolik nepřátel jenž pro svého sklál pána, až jeho mrtvola, tou spoustou pochována, se nalézt nemohla? týž, k jehož paměti tak slavný náhrobek dal císař stavěti?

PAVLÍNA: Ach, ano, on to byl, a nikdy v našem Římu zor čistší nejasnil se muži čestnějšímu. Ty, družko má, jej znáš, i řeknu toto jen: byl cílem touhy mé, byl touhy důstojen. Než k čemu důstojnost, v cíl vyhlídky kde není?

Byl velký věhlasem, však nemnoho měl jmění: žel, krutá překážka, pro kterou pramálo ctných milenců svou při u otců vyhrálo.

STRATONIKA: Ku vzácné věrnosti jak vábná příležitost!

PAVLÍNA: Rci raděj, ku vzdoru, jenž dřív či pozděj v lítost se musí obrátit. Ta podezřelá ctnost krok dívčí vede tam, kde mizí počestnost.

Co vášní velikou já plála po Severu, chtěl otec chotěm sám svou obšťastniti dceru, a já se chystala, jej z jeho rukou vzít, a nikdy v zraku mém se neprozradil cit. On pánem byl mých snů, mých myšlenek a přání a velmi jasně zřel mé teskné milování. My hořem společným se bolně kochali, nám naděj

nesvitla, zněl pláč jen zoufalý, nám nezbýval než vzdech, tak sladký a tak milý, můj otec a můj los však neúprosní byli. Pak Řím i miláčka já opustila jsem a v provincii k vám jsem plula za otcem; Severus, zoufalý, šel do války, by skolem se velkým posvětil po žití bezúhonném. Ze k vám jsem přišla, víš, i vše, co bylo dál: že, sotva Polyeukt mne zahled', láskou plál, a otci mému zeť že zdál se nejmilejší on, který uznanou je hlavou šlechty zdejší a jehož spojenství mu bylo zárukou, že rozmnoží svou moc a zvýší slávu svou. Žár jeho rozdmýchal a svatbu naši strojil; a já, když osud můj mne s jeho ložem spojil, mu přála, z lásky ne, však z povinnosti přec, to, na co nárok měl můj první milenec. Mým citům nevěříš? hle, sud' je podle strasti, již v teskný dnešní den mne celou zříš se trásti.

STRATONIKA: Toť zřejmé svědectví, jak vřelý je váš cit. Nuž, rcete, jaký sen vám zčeřil smyslů klid?

PAVLÍNA: Dnes v noci přede mnou Severus bedný stanul, v své ruce třímál mstu a hněv mu z očí planul. Však nebyl žalostně do cárů přiodín jak chabý, zoufalý, jenž z hrobu vyvstal, stín, a nebyl zahalen do krvavého hávu ran, které život rvou a povznášejí slávu: jak triumfátor byl a Caesara měl vzhled, na hrdé kvadrize jenž v Řím se chystá vjet. Když podívané té jsem překonala trýzeň, ta slova zazněla: „Přej komukoli přízeň, již mně jsi povinna. Až shasne dnešní den, pak nad mužem si plač, jímž já byl zastíněn.“ Tu zaúpěla jsem bez síly, bez života. A hříšných křesťanů se přihrnula rota, by v skutek uvedla zlou hrozbu: nebohý můj manžel sokovi byl vržen před nohy. A tu jsem o pomoc se obrátila k otci. Ach! zjev to nejhorší té hrůzoplenné noci, můj otec přikvapil a zvedl dýky hrot, by Polyeuktovi v hrud' bezbrannou jej vbod'. Tu příliš krutý bol mi přerval moje snění, choť zabit, vrahové se ztiší, nasyceni. Já nevím, v který čas ho zabili, ni čím; ze všichni jeho smrt však uchystali, vím. To tedy je můj sen.

STRATONIKA: Ba, příšerný je vskutku, však statečný váš duch, se musí vzepřít smutku; tak sama o sobě ač hrůzná vidina, přec k bolné předtuše snad není příčina. Nač bát se mrtvého? Nač před otcem se chvítí, když zeť ho v úctě má, on k zeti lásku cítí, když správnou volbou sám – vás jemu za choť dal, by na základě tom svou vládu budoval?

PAVLÍNA: To také on mi děl a tuchám smál se mojím. I svodů křesťanských i piklů však se bojím. Mám strach, že na choti ten rozkacený dav se pomstí za množství mým otcem sťatých hlav.

STRATONIKA: Jich sekta bez smyslu a svatokrádežná je, a při svých obětech zná kouzelnické taje, jich vzteklé rouhání chce potřísnit náš chrám, na bohy míří jen, a neplatí přec nám. Vždy přísněj, krutěj vždy jich odpor nutno sevřít, však trpí bez reptu – a slastí je jim zemřít; za státní zločince ač vyhlášeni jsou, přec nelze prokázat jim vraždu jedinou.

PAVLÍNA: Již dost, zde otec můj.

SCÉNA ČTVRTÁ.

Felix, Albinus, Pavlína, Stratonika.

FELIX: Má dcero, sen tvůj, běda, v mé duši jako v tvé hlas hrůzných předtuch zvedá, a, v dálku zíraje, v hrůz temno zří můj zrak.

PAVLÍNA: Zvěst jaká poplašná tě rozrušila tak?

FELIX: Severus nezemřel.

PAVLÍNA: Ze živ, to smrtí naší?

FELIX: Sám císař Decius svou ruku nad ním vznáší.

PAVLÍNA: Když vyrval Decia ze spáru nepřátel, v tak velkou odměnu on právem doufat směl, ač osud uštve rád nejvznešenější muže, přec někdy za živa jim k právu dopomůže.

FELIX: A sám on přijde jsem.

PAVLÍNA: On přijde!

FELIX: Uhlídáš!

PAVLÍNA: On přijde! Odkud jen zvěst nemožnou tu máš?

FELIX: Zde Albinus ho shléd: Táh, k městu sem se blíže, byl dvorem obklopen svých milců jako kníže, že jeho prvenství je beze sporu již. Albine, opakuj, co od vojínů víš.

ALBINUS: O slavném víte dni, po pádu hrdinovu kdy štěstí válečné k nám připadlo se znovu, kdy císař, Severem jsa chráněn, couvnul vzad a vdechl odvahu do zastrašených řad, co klesal onen rek, osa zdeptán od přesily. Též víte o počtě, již pamět jeho ctili, pod spoustou mrtvých těl když marně hledán byl: sám totiž perský král jej odnést nařídil. Jsa svědkem, nad všednost jak vzlétá převysoko, král perský zatoužil se

nadívat mu v oko; víc mrtev nežli živ, byl nesen v králův stan a závist budil všech, byť pokryt věncem ran; tam k žití novému zas probudil se záhy a ctnému knížeti tak nad míru byl drahý, že nevzpomínal král na porážku svých sil, ba slavil hrdinu, jenž mu ji způsobil. Měl velkou péči oň a v ústraní ho choval, a po měsíci, když se zcela pozdravoval, mu nabídl spojenství, mír, úřad, zlato, zem a lákal nadarmo Severa darů stem.

Tu stálost zahrnul vši uznalosti slovy a jeho výměnu sám nabídl Deciovi; ten, tona v rozkoši, mu za odpověď dal: „S mým vlastním bratrem sto – nechť vůdců přijme král!“

Tak čacký Severus zas navrátil se k voji, by došel odměny za ryzí mužnost svoji: hle, přízeň císařská teď důstojnou mu mzdou. Boj začal. Naši však v něm obklíčení jsou, a touto pohromou zas jeho vzrostla sláva; sám šiky seřadí, zas vítězem se stává, tak velkou, slavnou seč nám vyhrál bohatýr, že tribut nabídnut, že uzavřen už mír. A císař na důkaz, jak vděčný duch v něm žije, po slavném úspěchu jej slal do Arménie. Tu zprávu oznámit, v ta místa spěje sám, zde s díků obětí před bohy vstoupí v chrám.

FELIX: Ó, nebe! jaký mrak mé štěstí náhle kryje!

ALBINUS: To vše mám od muže, jenž z jeho družiny je; se zvěstí pospíchám, můj pane, k tobě sem.

FELIX: On, dcero, přichází tvým stát se manželem. Ze obětovat chce, mu mnoho neznamená; toť lichou záminkou, však důvodem je žena.

PAVLÍNA: Ba, možno. Přílišnou mne láskou miloval.

FELIX: Jak může daleko ho trpký věsti žal a kam až, běda nám, se pomsty vzedme vlna, jež má tak velký spád, a jež je spravedlna. Ó dcero, zhubí nás.

PAVLÍNA: Má srdce přespříliš.

FELIX: Ne, slovem lichotným strach otcův nezmýlíš. Má dcero, zhubí nás. Má lítost k nebi volá proč rád jsem neměl ctnost, když ctnost to byla holá!

Proč trpně poslechnas mých rozkazů a rad? Tys měla chovat vzdor, ne povinnosti dbát! tvé pouhé slůvko „ne“ mne vznést mohlo k spáse a zkázu zažehnat, jež neodvratnou zdá se! Mám naděj poslední v ten dnešní černý den: že tvému srdci on tak slepě podroben, že můžeš jeho cit mně řídit ku prospěchu, bych, odkud hrozí zmar, směl pro se čekat těchu.

PAVLÍNA: Já, já se s vítězem tak mocným setkat mám, zas cítit v srdci svém těch očí jeho plam! Jsem žena, otče můj, a znám své nebezpečí: již cítím: srdce mé zas jeho mluví řečí, přes věrnost manželskou se z prsou vyrve vzdech, jenž nedůstojný mne a tebe a nás všech. Ne, nechci zřít mu v tvář.

FELIX: Své mírni rozrušení.

PAVLÍNA: Jsem žena jako dřív, on mívá mi drahý není. Hled jeho ovládnul mne silou tajemnou, mám strach, že zvítězí má láska nade mnou. Ne, v tvář mu nechci zřít.

FELIX: Je nutno, bys jej zřela, sic padne otec tvůj i rodina tvá celá.

PAVLÍNA: Ty kážeš, otče můj, mně zbývá poslechnout: však v nebezpečnou, věz, že vysíláš mne pout.

FELIX: Mně známa je tvá ctnost.

PAVLÍNA: A zvítězí, jsem jista. Ne výsledek to je, co strach mé duši chystá, však zápas zmatený a citu s citem spor mou děsí rozvahu, mých smyslů nití vzdor. Však zápasit-li mám se sokem, ježž mám ráda, můj cit se obrnit sám proti sobě žádá, nuž, přej mi krátký čas, než pohlédnu mu v lím.

FELIX: Před bránu za město já vyjdu jemu vstříc. Necht' zatím okřeje tvá mysl poděšená, a pomni, osud náš že v rukou má teď žena.

PAVLÍNA: Svůj cit chci krotit zas, tvým přáním hověti, chci přikázání tvých se stát zas obětí.

Konec prvního aktu.

AKT DRUHÝ.

SCÉNA PRVNÍ.

Severus, Fabianus.

SEVERUS: Co Felix k obřadům vše připravovat velí, smím šeptat modlitbu, již proniknut jsem celý? Rci: spatřím Pavlínu a krásným zrakům vzdám ten svrchovaný hold, s nímž pospícháme v chrám?

Vždyť jsem ti neskrýval, co v tento kraj mne pudí; vše jiné záminkou a potěchou mé hrudi; že obětovat chci? jen kouzlu jejích vnad; jen její božstvo chci v svém srdci uctívat.

FABIANUS: Můj pán ji spatřit smí.

SEVERUS: Ó, jak mé srdce jásá, když pohled popřeje ta nejdražší mi krása!

Však, zda jsem ještě tím, v nějž věří její cit? Zda u ní vzpomínku lze na mou lásku zřít? Zda bledost, ruměnec můj příchod v líc jí vhání, zda šťasten být, zda vše smím čekat od shledání?

Spíš smrt – než vnutit jí svůj od císaře list, bych sňatek nabídl a souhlasem byl jist; list pro Felixe mám, jí nemá hrozbou svírat, neb jejím přáním já se nikdy nechtěl vzpírat, a v strastli vrhla ji má sudba nebohá, svých práv se zřeknu všech, sám sebe přemoha.

FABIANUS: Se smíš ji zřít: toť vše, co je mi možno říci.

SEVERUS: Proč třese se tvůj hlas? Proč bledost na tvé líci? což – na to odpověz – mne ráda nemá již?

FABIANUS: Ó pane, odejdem, ó pane můj, mne slyš: své zraky

pozvednout rač k cíli strmějším, dost jiných milenek ti naléztí lze v Římu; když lásku vyzná ten, kdo všechny převýší, i nejvznešenější ho ráda vyslyší.

SEVERUS: Jak směšně zbabělé se zdá mi pomýšlení, že mému osudu Pavlína rovna není! Líp sudby užila, to také můj buď cíl: své štěstí miluji, jen jí bych vydobyl. Tvých nepříhodných slov mi déle nelze snést, jdu k jejím nohám klást to vznešené své štěstí, jímž oblažil mne boj, když místo ve věnec jsem doufal pouze v skon, co smutný milenec. Má pocta její jest, jí náleží má sláva, já nemám ničeho, než co mi ona dává.

FABIANUS: Můj pane, nepřej si ji vidět, vyslyš mne.

SEVERUS: Aj, vysvětli mi, proč, toť věru přílišné. Což byla výsměchem tvá prosba přívítána?

FABIANUS: Mně v hrdle vážne hlas: Pavlína...

SEVERUS: Nuž?

FABIANUS: Je vdána.

SEVERUS: Tvou ruku! vrávorám, jsem blesku ranou sklán. Tak i čistá jasna blesk, tak zcela nečekán.

FABIANUS: Ó pane, pane můj! kde odvaha je muže?

SEVERUS: Ach, neochvějný duch co pomoci mi může! I nejmužnější ctnost vší síly pozbyt smí, i velké srdce lká v tak velkém neštěstí, a, žár tak vznešený když láskou v duších plane, smrt zarmucuje mihn, než slovo nečekané. V mém sluchu stále, ach, táž hrůzná slova zní: Je vdána Pavlína!

FABIANUS: Od několika dní; teď mocný Polyeukt, jenž první v Armenii a za ženu ji má, se mladou láskou zpíjí.

SEVERUS: Ne, nelze vyčítat, že volba byla zlá, je slavný Polyeukt, za předky krále má; jak slabá útěcha v tak bezútěšné strasti! mám vidět jiného, Pavlíno, tobě vlasti!

Ó, nebe, jež jsi tep mých obnovilo žil, ó, krutý osude, jenž's naděj v lásku vlil, proč jen jste vyrvaly mne nešťastníka zmaru, proč nedaly jste smrt na místě všech svých darů! Však vidět chci ji přec; necht' dodýchá má hrud', zde v neblahých těch zdech až řeknu s bohem bud': mé srdce v podsvětí kéž její obraz nese, kéž v sledním vzdechu mém se její jméno třese!

FABIANUS: Můj pane, uvaž jen...

SEVERUS: Jest uváženo vše. Nač bát se, zoufalství když padlo do duše? Což ona nesvolí?

FABIANUS: To ano, sice...

SEVERUS: Svolí!

FABIANUS: Pak dvakrát zabolí, co teď už prudce bolí.

SEVERUS: Vždyť nechci úlevu, lék' nehledám svých běd: chci zřít ji, povzdychnout a vzdechnout naposled.

FABIANUS: Svě vlády pozbudeš, jat její přítomností: Když prohrál milenec, všech ohledů se zhostí, je v rozhovoru hluch, je vášní bezhlavý, a pány jeho slov jsou vztek a bezpráví.

SEVERUS: Sud' o mně jinak: čest mým heslem jest i dále, je sžíravý můj bol, však zbožňuje ji stále. A jak bych vinit moh' ji z poklésků či z chyb! či z čeho nařknout tu, jež nedala mi slib? Ni křivopřísežná, ni zrádná není; do běd mne její otec vrh', můj los a její obět. Však obět počestná a otec moudrý byl. Jen los můj neblahý mou bídu zavinil. Míň štěstí dožít se, však dožít se ho dříve, a byl bych zachráněn a srdce měl bych živé: teď štěstí mám, jen v čas. je mít jsem nedoved', i nech, bych zřel ji, lkal a výdech' naposled.

FABIANUS: Jdu, bych ji ujistil, že v nejkrutší té chvíli sám sebe přemoci dost troufáš si mít síly. Strach měla jako já z těch prvých výbuchů, jež hrozí milenci, když mimo předtuchu

mu láska urvána, a když on hněvem sálá, byť družka
přítomná ho nerozdmychovala.

SEVERUS: Můj druhu, vidím ji.

FABIANUS: Ó, pane, vzchop se už!

SEVERUS: Má ráda jiného! Kdos jiný její muž!

SCÉNA DRUHÁ.

Severus, Pavlína, Stratonika, Fabianus.

PAVLÍNA: A že ho miluji, mně omluv třeba není: nechť jiný utíká se ku lži, k lichocení, mé duše vznešené je nedůstojná lest. Tvou zkázou nebyla o záhubě tvé zvěst: Mně kdyby nebesa vši volnost byla přála, tvé ctnosti samotné já byla bych se vzdala, a krutá nepřízeň tvých počátečních běd by byla nemohla mých citů umlčet. Já v tobě takou zář jsem viděla i chválu, že tebou zastíněn byl nejšťastnější z králů; však moje povinnost mi jiný vtiskla řád, bych muže zvolila, jež chce mi otec dát: Nuž, kdybys k moci té, již možnost zaručuje, byl přidal zlata lesk, jež žezlo vyzařuje, a kdyby otec byl mi vnukal nenávisť – můj mohl slyšet vzdech, však ve zraku přec číst, že jsem ho poslušná, můj rozum nad vášněmi, nad záští, nad vzdechy byl vítěz nade všemi.

SEVERUS: Ó, jak jsi blažena, že malý stesk a vzdech tě lehce vyléčí z tvých rozrušení všech! Tak svrchovaná vždy jsi královna svých přání, tak změna nejkrutší ti v klidu nezabrání: Od lásky planoucí se můžeš v neštěstí až ku lhostejnosti, až k zášti přenést. svou věrnost, důslednost dáš mileráda v sázku, neb v záští náklonnost a v odpor změníš lásku.

Kéž lehounká tvá ctnost či lehká mysl tvá mé duši zničené jen trochu klidu dá! Vzdech, slza, alespoň hlas slitováním jatý mne mohly usmířit s tím hořkým citem ztráty; nad láskou ochablou by rozum vládu měl, já byl bych lhostejný, ba snad bych zapomněl, můj cit by příště tvým dal příkladem se vésti a v cizím náručí snad nalezl by štěstí.

Ty příliš rozkošná, jíž příliš byl jsem jat, zda milovala's mne? zda láskou lze to zvat?

PAVLÍNA: Můj pane, sám to víš, a víc mi nelze říci. Ach, kdyby v

duši mé zhas' plamen doutnající, ó, bozi, jaký bol bych mohla potlačit! Je pravda, rozum můj že tlumí všechen cit, však pudy prsou mých ač jsou jím ovládnuty, jim nevládne co král, však jako tyran krutý, a třeba nehnuta spí duše hladina, jest její nitro vír a vzpoura jediná: Mne kouzlo jakési vstříc tobě stále žene; můj rozum silný-li, tvé nitro víc je cenné, a stále je to týž, jenž roznítil mne, čár, a stále silněji se ve mně vzmáhá žár, neb nad tvou hlavou plá moc taková i sláva, že všechno před tebou vždy na ústup se dává; tvá ctnost, tvůj jemnocit mne nikdy neraní, tvůj věhlas překonal mé očekávání. Však stejná povinnost, jež zvítězila v Římu a zde jež vydala mne muži mocnějšímu, též nyní rozlomí ten příliš mocný čár; nechť hyne duše má: ctnost nesmí přijít v zmar!

Toť ctnost, již za obět má padnout naše touha a kterou schvaluješ, ač jazyk tvůj se rouhá. Jen dál broj proti ní, však přísnost její chval, již zmírám srdce mé, již také tys se vzdal: Vždyť nezaslouží ctnost, jež upřímná je méně. by velký Severus své srdce připíal k ženě.

SEVERUS: Ó, promiň, paní má, můj zaslepený žal, jenž pro svou přemíru tvou cenu neuznal: Já zval jsem nevěrou, já zval jsem zločinností, v čem byla zásluha, v čem triumf povinnosti. Mým smyslem zoufalým rač, prosím, zatajit, jak velká ztráta má, jak vznešený tvůj cit, skryj soucitně svou ctnost, jež tak bez příkladu je a zdvojuje můj žár, tím že nás odlučuje; kéž spíše chyby tvé mi viditelné jsou, by zdusily můj bol a spolu lásku mou.

PAVLÍNA: Žel, tato vzácná ctnost, již pranic neporuší, až příliš odkrývá mou přecitlivou duši. Je svědkem toho pláč i zbabělý ten vzdech a krutá vzpomínka na naší lásky žeh; mne lítost přemáhá, žes hoden milování, a že ni povinnost se citům neubrání! Však, jestli v účtě máš můj nejčestnější cit,

mé šetři pověsti! již nepřej si mne zřít! ach, slzy uspoř mi, jež svědectvím jsou studu, ach, vášeň uspoř mi, již marně tlumit budu, ach, posléz uspoř mi ten trudný rozhovor, jímž vzrůstá tvoje strast i mojih citů spor!

SEVERUS: Bych přišel o rozkoš, již duch můj rovnu nemá!

PAVLÍNA: Ach, pohledu se střež, jenž zkázou je nám dvěma.

SEVERUS: Toť úspěch lásky mé! to námahy mé plod!

PAVLÍNA: Toť možnost jediná, by strasti ztupěl hrot.

SEVERUS: Chci zemřít hořem svým: nuž, buď ti posvěceno.

PAVLÍNA: Chci zhojit hoře své: sic poskvrní mé jméno.

SEVERUS: Ó, dobré jméno tvé když proneslo můj trest, má bolest ustoupí, by stkvěla se tvá čest. Což slavná památka mi nade všechno není? já musím pomýšlet i na své obhájení. Bud' s bohem: odcházím, bych slepě bojoval, bych smrtí vítěznou se nesmrtelným stal, bych splnil důstojně svým proslaveným pádem vši naděj, v hrdinu již mladistvého kladem' – po ráně smrtící, již sklál mě osud sám, ač ještě, hledat smrt, dost života-li mám.

PAVLÍNA: A já, v tvé blízkosti jež zvětšuji svou trýzeň, se vzdálím, bohové by vrátili ti přízeň, a v pokoj samotná pak uzavru svůj bol a s tajnou modlitbou jim klesnu před prestol.

SEVERUS: Kéž nebi dobrému má zkáza stačí pouhá, s Pavlínou Polyeukt kéž léta žije dlouhá!

PAVLÍNA: Kéž najde Severus po přemíře svých běd slast, již svou zásluhou si získat nedoved'

SEVERUS: Tou slastí byla's ty.

PAVLÍNA: Já otce byla dcerou.

SEVERUS: Ó, že tvá poslušnost mne ranou stihá sterou! Bud' s

bohem, ctnostná ty a příliš půvabná!

PAVLÍNA: Bud' s bohem ty, jenž béd i ctností příliš má!

SCÉNA TŘETÍ.

Pavlína, Stratonika.

STRATONIKA: Mně líto obou vás, já pláči nad oběma, však duch váš příčiny už k rozrušení nemá, neb jasně vidíte, jak lichý byl váš sen: Severus nepřišel, by mstil se, ozbrojen.

PAVLÍNA: Když se mnou soucit máš, nech, bych se zotavila; k mé slasti palčivé jsi strach zas přidružila, přej, duch můj zmatený by okrál poněkud a nelij nový bol v můj nevýslovný trud.

STRATONIKA: Jak, stále ještě strach?

PAVLÍNA: Zříš sama, jak se třesu: a třeba příčina i právo schází k děsu, můj bezdůvodný strach je neustále týž, mám stále na mysli zjev hrůzný, o němž víš.

STRATONIKA: Vždyť on je šlechetný.

PAVLÍNA: A přes ctnost Severovu smrt Polyeuktova mne poleká vždy znovu.

STRATONIKA: Vždyť domnělý ten sok zde pomodlil se zaň.

PAVLÍNA: Ba, v nebezpečí snad by pro něj tasil zbraň: však ať už pravdivá či lživá moje víra, že on mi na blízku, to úzkostí mne svírá, a vím, ať cokoli dí vznešený mu cit, má moc, mne v lásce má a ženou chtěl mne mít.

SCÉNA ČTVRTÁ.

Polyeuktos, Nearchos, Pavlína, Stratonika.

POLYEUKTOS: Již osuš slzy své, již nářku bylo dosti, již zažeh
zármutek a předtuch zlých se zhosti! Tví bozi falešných jsou
milovníci zpráv, jak vidíš, paní má, se vracím živ a zdrav.

PAVLÍNA: Je dlouhý ještě den, a co mne děsí více, jest, prorocký že
sen se splnil z polovice: jenž pro nás mrtev byl, on žije:
Severu.

POLYEUKTOS: Víím. Však ni tato zvěst mi nenahání hrůz. Byť sebe
větší byl, já žiju v Meliteně, kde vládne otec tvůj, kde věhlas
při mém jméně. a věru, nemyslím, že jakýchkoli zrad od
muže jako on se máme obávat. Mně bylo řečeno, že mešká u
mé ženy, i přicházím, bych hold mu složil zasloužený.

PAVLÍNA: Teď právě odešel. Byl zoufalý a bled, neb slib mi musil
dát, že zřel mne naposled.

POLYEUKTOS: Jak, což se domníváš, že ohrožen jsem vskutku?

PAVLÍNA: Já ráda všechny tři nás zbavila bych smutku. Před jeho
pohledem chci býti v bezpečí, neb sudbu vyzývat ctnost
nesmí největší; kdo v nebezpečí jde, sám do zkázy se řítí. A,
chceš-li bez roušky mou celou duši zřítí, když pravá zásluha
v nás rozdmychala žár, vždy blízkost milence v nás nití nový
čár; když přistiženi jsme, nám rudost barví líci, ba odpor náš
i vzdor jsou stejně sužující, a byť i naše ctnost v nás potlačila
pud, je těžko vítězit, a zápas plodí stud.

POLYEUKTOS: Ta přísnost upřímná a ctnost tvá dokonalá co
vzdechů lítosti Severa asi stála! Jak oblažuješ mne, svůj
krásný dusíc plam! jak sladkou milenku, jak láskyhodnou
mám! Čím více chyb tvých zřím, tím víc má láska plane, a též
můj obdiv...

SCÉNA PÁTÁ.

Polyeuktos, Pavlína, Nearchos, Stratonika, Kleon.

KLEON: V chrám tě Felix zve, můj pane; jest obět vybrána, je na kolenou lid. Jak ty se objevíš, smí obřad započít.

POLYEUKTOS: Jdi, přijdem' za tebou. Jdeš se mnou, moje paní?

PAVLÍNA: Můj pohled Severa do hloubi srdce raní; já slibu dostojím a nespatriím ho již.

Bud' zdrav a pamatuj, až jej tam uvidíš, jak velikou má moc, jak velká jeho sláva.

POLYEUKTOS: Že milcem císaře, mi strachu nepřidává, já znaje šlechetný a ryzí jeho cit, jen míru zbraněmi s ním budu zápolit.

SCÉNA ŠESTÁ.

Polyeukios, Nearchos.

NEARCHOS: Kam hodláš odejít?

POLYEUKTOS: V chrám povolal nás všechny.

NEARCHOS: Jak! Pomodlit se chceš, kde dav je nevěrecký? Což jsi už zapomněl, žeš křesťanem se stal?

POLYEUKTOS: A ty si vzpomínáš, jenž jsi mi víru dal?

NEARCHOS: Mně modly hrozné jsou.

POLYEUKTOS: A já je nenávidím.

NEARCHOS: Jim sloužit je mi hřích.

POLYEUKTOS: A já v tom zhoubu vidím.

NEARCHOS: Nuž, chrámu jich se straň.

POLYEUKTOS: Já jdu je pokácet, jich oltář rozmetám, či nevrátím se zpět.

Pojď, drahý Nearchu, pojď před očima lidí se vzepřít modlářství, nechť víru naši vidí: To na nás nebe chce, to dokázat je nám, a co jsem přislíbil, to plnit pospíchám. Buď blahoslaven bůh, jež tys mne učil znáti, že chvíli příhodnou mi v brzku ráčil dáti, kdy jeho milostí mi kyne svatozář a kdy mám dokázat, zda křesťan jsem či lhář.

NEARCHOS: Tvůj žár je přílišný; kéž ještě v nitru dříme!

POLYEUKTOS: Dost nelze žáru mít pro boha, jehož ctíme!

NEARCHOS: Smrt jistou nalezneš.

POLYEUKTOS: Proň rád ji podstoupím.

NEARCHOS: A klesne-li tvůj duch?

POLYEUKTOS: On ochráncem je mým.

NEARCHOS: Však on ti nekáže se vrhat v nebezpečí.

POLYEUKTOS: Čím ochotnější smrt, tím zásluha je větší.

NEARCHOS: Však stačí, nehledat, jen čekat, trpět.

POLYEUKTOS: Duch klesne, odvahu když nemá k oběti.

NEARCHOS: Však v tomto chrámu zde je záhuba ti jistá.

POLYEUKTOS: Však onde v nebesích, již palma se mi chystá.

NEARCHOS: Tu můžeš získati též svatým životem.

POLYEUKTOS: A ztratit mohu ji, neb k hříchu svádí zem. Proč
vydat náhodě, co smrt mi zajišťuje?

POLYEUKTOS: Smrt vede k mebesům: proč tedy krutou sluje?
Jsem křesťan, Nearchu, a jsem jím docela, má víra mladistvá
již plodu dospěla. Kdo strach má, dokázal, že mrtva jeho
víra.

NEARCHOS: Kdo boha miluje, pro boha neumírá; žij dál, bys
ochráncem zde být moh' křesťanů.

POLYEUKTOS: Což, smrt-li podstoupím, se vzorem nestanu?

NEARCHOS: Ty v skutku zemřít chceš?

POLYEUKTOS: A ty chceš v skutku žiti?

NEARCHOS: Proč bych se nepřiznal? mně krušno s tebou jíti, mám
strach, že hrůzou muk můj duch se zvíkat dá.

POLYEUKTOS: Strach nemá z porážky, kdo pevnou chůzi má; bůh
sám dá posilu, na muka věrných patře; již v srdci zapřel ho,
kdo strach má, že ho zapře: ač věří v jeho moc, své víře
nevěří.

NEARCHOS: Kdo strachu nechce znát, své síly přeměn.

POLYEUKTOS: V svou slabost nedoufám, já spoléhám jen v nebe.

Však místo, co ty mne, já přemlouvat mám tebe? Proč jsi tak lhostejný?

NEARCHOS: Bůh sám se smrti bál.

POLYEUKTOS: Tím, že ji podstoupil, nám příklad svatý dal. Nad model troskami mu stánek zřídíme nový, neb, smím-li vlastními to tvými říci slovy, cti, ženě, bohatství proň výhost nutno dát, za boha každý tvor svou krev má cedit rád. Žel, kde je láska tvá, kde cit ten dokonalý, jež ty mně, tobě já jsme navzájem si přáli? a v duši tvé-li zbyl, což nijak nežálíš, že, sotva křesťanem, jsem lepší křesťan již?

NEARCHOS: Tys právě přijal křest: tvá vůle je tak smělá, že ještě žádný hřích ti milost nesmyl s čela; teď bezúhonná je, moc plnou ještě má, vše prudké vášni tvé se ještě možným zdá. Já stejnou milost mám, však netknuta již není, neb ztenčována stem je lidských provinění a k skutkům vznešeným tak pomalá, tak mdlá, že její chabosti vše nemožným se zdá. Ta slabost zbabělá, strach nedůstojný, lichý, toť spravedlivý trest za všechny moje hříchy; však bůh, v nějž v každý čas je třeba spoléhat, tvou vzácnou statečnost mi dává za příklad.

Jdém, Polyeukte můj, jdém před očima lidí se vzepřít modlářství, nechť víru naši vidí. Kéž jsem ti příkladem, že možno trpěti. jak tys můj světlý vzor svou vůlí k oběti!

POLYEUKTOS: Ó, převrat blažený, ježž nebe sesílá ti! Já pláču radostí, zas druhem smím tě z váti.

Nuž pojďme, hotovo je všechno k obřadu; když boha hájit chceš, znát nesmíš odkladu. Pojď oheň zadupat a vyrvat blesk ten lživý, ježž dřevům zpuchřelým dav dává důvěřivý. Pojď vnést světlou zář v to množství zmámené, pojď rozbit mrtvý kov i bůžky z kamene! Pro nebeský ten žár svých životů se vzdejme; nechť triumfuje bůh, pak vše mu

přenechejme.

NEARCHOS: Jdém, všemohoucí bůh by z očí planul všech, jdém
krví zaplatit ten zápal, jež nám vdech'.

Konec druhého aktu.

AKT TŘETÍ.

SCÉNA PRVNÍ.

Pavčina.

PAVLČNA: Co bludných starostí, co roztěkaných mraků se v bolné změně chví na obzoru mých zraků! Proč nesmím doufati ve vytoužený klid, jenž božským paprskem by tmu směl prozářiti! Sto zmatků, obav sto se v chabé střídá duši, bol rodí nový bol, jen strastí strast se ruší, mně naděj nesvitá, již směla bych se hrát, mnou hrůza nevládne, již celá smím se vzdát; teď toho poslušná, teď onoho zas hlasu, zříc brzy zkázu svou a brzy svoji spásu, jsem bludná, bez cíle se stápím v myšlenkách, v nichž naděj nevelí a nevítězí strach. Navždycky Severus mou mysl zbavil míru: že žálí, hrozím se, ač v jeho ctnost mám víru, a doufat nemohu, že muž můj neschmuří svůj pohled, na blízku když soupeř jeho dlí. Tu přirozená zášť, a jista jsem, že v krátku dvou soků rozhovor se lehce zvrhne v hádku:

Zřít jeden zcizeno, nač sám snad nárok měl, a druhý jenom zří, jak soptí nepřítel; ať jejich odvážnost um sebe vyšší řídí, přec jeden závidí a druhý nenávidí.

Mát každý z obou strach, že ztupen v něm byl muž, a zítra urážka že nová hrozí už; tak shovívavost jich se v nevraživost mění, hněv přijde po smutku, po hněvu podezření; tak milenec, tak choť, svou vlastní zlobou spit, ať chce či nechce sám, jen pomsty chová cit. Pryč, hrůzné chiméry! proč příkrými tak slovy o choti soudím svém, proč křivdím Severovi! Což nemůže se ctnost těch slavných soků dvou bez citů vyrovnat, jež nejvšednější jsou? Vždyť duše

obou jich jsou moci svrchované, vždyť tma se skrčí v kout, žár vznešený kde plane; dva vzácní mužové až spolu vstoupí v chrám a uvidí se... žel! Toť, z čeho hrůzu mám. Je pravda, že můj muž je v Meliteně doma: však hrozí Severus a s kohortami Roma, můj otec, jenž tu pán, se mlce bojí teď, a jižjiž by si přál, by on byl jeho zeť. Je matná naděj má, jen lživým světlem svítí; jak vzplane, zhasne zas, a novou hrůzu nití; jak trochu prohlédnu, již tápu zase v tmách; ó bozi, učiňte, by lichý byl můj strach! ó jistotu jen mít!

SCÉNA DRUHÁ.

Pavlína, Stratonika.

PAVLÍNA: Nuž, Stratoniko milá, rci, jak se děkovná ta obět ukončila? Zda v chrámu shlédli se ti vzácní soci dva?

STRATONIKA: Pavlíno!

PAVLÍNA: Neplodná má byla modlitba? Tvé oko věští zmar. Co nejistot já snáším! Rci, měli prudký spor?

STRATONIKA: Nearchos s mužem vaším, ti křesťané...

PAVLÍNA: Nuž dál: ti křesťané?

STRATONIKA: Kéž dál bych mluvit nesměla!

PAVLÍNA: Jak zlý mi chystáš žal!

STRATONIKA: Ba věru. větší žal, než o němž se vám zdálo.

PAVLÍNA: Mluv: zavraždili jej?

STRATONIKA: Ó, to by bylo málo. Váš sen je vyplněn, váš manžel není víc...

PAVLÍNA: Je mrtev!

STRATONIKA: Ne, je živ. Pláč nezmůže tu nic! Ten božský jeho duch, to mocné opojení již není hodno dne, Pavlíny hodno není, to není manžel už, jež zrak váš měl tak rád i je bohů nepřítel, má v nenávisti stát, je lupič úskočný, je odpadlík, je zrádce, je zlosyn, buřič, vrah, je sketa, svatokrádce, je zhoubnou nákazou, jež čestným lidem všem se přičí jako mor, je, zkrátka, křesťanem.

PAVLÍNA: To slovo postačí i bez přívalu láni.

STRATONIKA: Což bídní křesťané tak neprávem jsou zváni?

PAVLÍNA: Je tím, co's pravila, když blud jich vyznává, však je můj choť, a mne též tknou se slova tvá.

STRATONIKA: Teď mějte na mysli jen boha, jehož vzývá.

PAVLÍNA: Má láska – povinnost: a ta je posud živa.

STRATONIKA: Teď k nenávisti však vás nutí neznaboh: kdo zradil bohy své, vás také zradit moh'.

PAVLÍNA: Mou lásku měl by dál, nechť zjevná jeho zrada; a překvapena-li's, že mám ho tolik ráda, věz, moje povinnost že neřídí se jím: nechť on se prohřeší, já svůj díl vyplním. Zdaž, kdyby láskou vzplál on k jiné, já bych směla dle jeho vzoru jít, kam pudí vášeň těla? Ze stal se křesťanem, to neplodí mi děs, já miluji ho dál, ač líto mi, že kles'. Však řekni, otec můj zda tiše se s tím smířil?

STRATONIKA: Vztek tajně vyvíral, pak celé nitro zvířil, však v hněvné duši přec se soucit jakýs chvil, to k Polyeuktovi je zbytek přátelství, a proto ortel svůj dřív nad ním nevysloví, než vykoná se soud na zrádci Nearchovi.

PAVLÍNA: Nearchos účast má?

STRATONIKA: Vždyť Nearchos ho sved'; toť hříšné ovoce je svazku dávných let. Toť onen odpadlík, jenž vhodnou vyčkav chvíli, vám chotě odvedl, by v úkrytu ho křtili. Hle, velká, posvátná to mystéria jsou, jichž nevyhládala jste láskou slídívou.

PAVLÍNA: Vždyť jsi mne kárala, míně zvědavá bych byla.

STRATONIKA: Tak velké neštěstí ni já jsem netušila.

PAVLÍNA: Než bolu na pospas můj trpný duch se vzdá, chci pokusit se, pláč zda sílu ještě má. Buď dcera nebo choť zde triumf slavit může, buď otce obměkčím, buď zdolám svého muže; však pozbyla-li jsem své moci u obou, pak budiž

zoufalství mou slední útěchou. Než, jak se chovali, když vešli ve svatyni?

STRATONIKA: Jich děsnou bezbožnost hřích žádný nezastíní. Jak na to pomyslím, jsem hrůzou jata hned, ba, za zločinné mám, již o tom vyprávět. Nuž slyšte: zprávu vám o nestoudném dám hříchu.

Kněz obci nakázal, by poslouchala v tichu, a sotva k východu svůj zbožný upřel zor, když projevíli už svůj neuctivý vzdor. Při každém obřadu i při modlitbě svaté druh s druhem závodil ve zběsilosti klaté, při čisté oběti ve sprostý vypuk smích a bohy zahrnul slov kalem rouhavých. Lid reptá, stěží jen svou zlobu Felix tají, ti dva jen k většímu se vzteku strhnout dají. „Jak!“ zvolá Polyeukt, jed číší z jeho slov, „vy bohy vzýváte? vy ctíte dřevo, kov!“ Zde račeť rouhání mi prominouti sterá, jež oba chrlili na sama Jupitera, hřích horší zříce v něm, než incest, smilnictví. Pak zvolal: „Všechn lid a celý svět nechť zví, že Polyeuktův bůh, bůh Nearchův že svírá i zem i nebe v kruh, že pán je všehomíra; je jeden, všemocný, jenž bude, jest a byl, on, věčný začátek, on, jenž svůj vlastní cíl. To bůh je křesťanů: jej děkovnými slovy za triumf vzývejte, jež seslal Deciovi; on rozhoduje sám o slávě, o prohrách: dal slávu císaři a sklát ho může v prach, on právem všemocný a vševědoucí sluje, on sám, jenž dává trest, on sám, jenž odměňuje.

Vy marně vzýváte svých směšných výtvorů!“ Za slov těch k oltáři se vrhli nahoru a rozmetali dým a číš a víno k tomu, Felixe nedbalí a beze strachu z hromu. Jich vztek však neměl dost, ó nebesa, ó žel. o takém řádění kdo z lidí uslyšel!

Na sochu onoho, jenž prvý mezi bohy, se vrhnou, zlotřilí, jej skolí před své nohy. Je konec obřadů. Vždyť pokálen je chrám. Lid prchá poděšen. Lid bojí se, že sám za hříchy odpyká, jsa stihán trestem bohů. A Felix... Řekne sám, co já

jen tušit mohu.

PAVLÍNA: Zde jest. A pohled má, jenž svědkem hrůz a běd. A je tak pobouřen! a nešťasten! a bled!

SCÉNA TŘETÍ.

Felix, Pavlína, Stratonika.

FELIX: Ta drzost nestoudná! On bohy naše kácí před lidem, přede mnou! Dám hlavu stít mu. zrádci!

PAVLÍNA: Ó, dovol, dcera tvá by klesla k nohám tvým!

FELIX: Já míním Nearcha, o druhém nemluvím: Ač pozbyl nároků na sladké zetě jméno, mé srdce v milosti mu přece nakloněno: ni veliký můj hněv, ni jeho rouhání mou lásku nezhasí, mou volbu nehaní.

PAVLÍNA: V tvůj cit jsem doufala, vím, nezklamu se v tobě.

FELIX: Moh' jsem ho vydat v šanc své spravedlivé zlobě, neb dobře jistě víš, že vzteklý jeho běs až nad vrchol všech hrůz i řádění se vznes'. Snad od Stratoniky máš spolehlivou zprávu.

PAVLÍNA: Víím: zřít má, Nearcha jak vedou na popravu.

FELIX: To rázem pomůže. Jsem jist, že zmoudří hned, jak bude viděti, že ztrestán, jenž ho sved".

Než dokrvácí druh, za kterým je nám jíti, děs hrobu zdolá nás a dravá touha žiti, strach, touha, lítost, bol tak těsně, sevrou hrud', že ten, kdo vidí skon, ke skonu ztrácí chuť. Dáť názorem se vést, kým hrozby nehnou žádné:

Žár jeho vtíravý se obrátí a zchladne, a v brzku uvidíš, že zdušen jeho cit, že za svou bezbožnost mne přijde odprosít.

PAVLÍNA: Ty mníš, že vybočí z té hrdopyšné dráhy?

FELIX: Nechť z krve Nearcha mu moudré vzejdou snahy.

PAVLÍNA: Nechť vzejdou: ale, ach! já zřít to nebudu! A choť můj, do jakých se řítí osudů, když jeho nestálost mám volat ku

pomoci, ač, doufám, obrátit se k dobrému smím otci.

FELIX: Až příliš, Pavlino, jsem k němu milostiv; chci pouze, by se kál, a zůstane ti živ. Já stejnou pokutou měl stejné trestat viny; z dvou zrádců každému los přisuzuje jiný, jsem zradil práva cit pro lásku otcovskou, teď k vůli němu mé též skutky špatné jsou, a čekal jsem, že ty v svém strachu převelikém od výtek upustíš a zahrneš mne díkem.

STRATONIKA: Zač tomu děkovat, kdo nic mi nenechá? Vím, co je křesťana i duch i útěcha, je zatvrzelý, vím, až k poslednímu stonu: chtít jeho pokání – toť povel k jeho skonu.

FELIX: Nad žitím, nad smrtí mu rozhodnouti dám.

PAVLÍNA: Ó spas ho docela!

FELIX: Necht' on se spasí sám!

PAVLÍNA: Tak chceš, by křesťané se mstili na něm liti?

FELIX: Chci, by se podrobil pod řád, ježž mně je ctíti.

PAVLÍNA: Toť láska slíbená? tak zetě chrání tchán?

FELIX: Víc činit nemohu, je sám svých činů pán.

PAVLÍNA: Však on je zaslepen.

FELIX: A nese to tak lehce. Kdo miluje svůj blud, se k bludu přiznat nechce.

PAVLÍNA: Slyš, otče, při bozích...

FELIX: O bozích nemluv svých, neb kážou, životem by mrzký splatil hřích.

PAVLÍNA: Je nebe soucitné.

FELIX: Ať tedy vzývá, nebe!

PAVLÍNA: Ve jménu císaře, jenž ustanovil tebe...

FELIX: Já místo císaře zde vládu převzít směl, bych ztrestal každého, kdo jeho nepřítel.

PAVLÍNA: Což jest jím Polyeukt?

FELIX: Je buřičem, kdo křesťan.

PAVLÍNA: Ó, slyš, kéž zákonem tak přísným není trestán, kdo chotěm Pavlíny a krví krve tvé.

FELIX: Jen jeho zločin znám, a ne, jak on se zve. Když k svatokrádeži se druží velezrada, i krev i přátelství mu marně přispět žádá.

PAVLÍNA: Ó, jak jsi ukrutný I

FELIX: Jak patří zlosynu.

PAVLÍNA: Ta hrůza převýší mou noční vidinu. Víš, s jeho záhubou že dcery smrt ti hrozí?

FELIX: Víc než má rodina je císař mi a bozi.

PAVLÍNA: Což nezadrží tě ni záhuba nás dvou?

FELIX: Mám k bohům, k císaři mám hrůzu posvátnou. Než k bázni příčina nám dána dosud není; což může vytrvat v svém hrůzném zaslepení? My mylně hádali, že řítí se v svůj zmar, to novokřtěnce jen byl počáteční žár.

PAVLÍNA: Máš-li ho ještě rád, nech naděje, že změní za týž den podruhé své pevné přesvědčení: Je tvrdo křesťanství, ba vtělený to vzdor, a také jeho duch je důslednosti vzor. Vždyť o blud neběží, jež ssál už z prsou matky a beze zkoumání jenž zdál by se mu sladký; křest přijal Polyeukt, že odhodlal se sám, a s myslí nezdolnou a vzpurnou vstoupil v chrám.

Sud', že se chová tak, jak všichni jeho druzi: Smrt není potupná, smrt nemá pro ně hrůzy, zášť proti bohům všem, toť sláva jich a čest, bez smyslu pro zemi, se k nebi chtějí

vznést, a věříce, že smrt je v nebes vpustí bránu, vše muka snášejí, ať plvání či ránu, jim těla týrání je tím, čím nám je slast, neb zlo je uvádí v jich vytouženou vlast: smrt nejpotupnější jim mučednictvím sluje.

FELIX: Nuž, Polyeukt má mít to, čeho požaduje. Již dosti.

PAVLÍNA: Otče můj...

SCÉNA ČTVRTÁ.

Felix, Albinus, Pavlína, Stratonika.

FELIX: Je konec, Albine?

ALBINUS: Nearchos odpykal své žití zločinné.

FELIX: A Polyeuktos náš zřel padat jeho hlavu?

ALBINUS: Ó, zřel ji, pane, žel, a závidí mu slávu. Plá touhou za ním jít, co měl by couvnout vzad, je vzpružen jeho duch, jenž měl se polekat.

PAVLÍNA: Má bázeň splněna! Můj otče, prosím znovu, já-li jsem tvému kdy se podřídila slovu, ty-lis ho vyvolil, ty-lis ho miloval...

FELIX: Tvé lásky, Pavlíno, se nedůstojným stal.

PAVLÍNA: Já z ruky tvé jej mám, má láska nezná viny: byl poctěn volbou tvou, již odstrčen kdos jiný, já pro něj odmítla jsem nejkrásnější cit, jenž v duši nejčistší moh' lásku vynutit.

Ve jméně dětinné, ve slepé lásky jméně, s níž poslouchala jsem tak oddaně, tak němě, tě zapřísahám dnes, bys mně též sluchu přál, ty, jenž jsi celou mne i cit můj překonal. Při moci vrozené, již máš i v této době, při citech posvátných, jež zdusila jsem v sobě, svůj dar mi nechtěj brát: já s láskou na něj zřím, on stál mě tolik slz, že je mi bohatstvím.

FELIX: Až příliš naléháš: ač duši soucitnou mám, zda soucit duše mé je rozumný, vždy zkoumám; tvůj bol je oprávněn, však prosíš, nevím, zač. Mnou věru nepohneš, je ztracen čas i pláč; chci pevně ovládat vše měkká svoje hnutí a neznám soucitu, když někdo k němu nutí. Necht' s tebou promluví ten bedný křesťan sám, ty přemluvit ho zkus, když já ho nezviklám. Tvůj otec má tě rád, však proseb dost už slyšel, pros raděj

manžela, by k sobě sám zas přišel, já brzy v tuto síň ho zavolati dám; ty zatím odejdi, bych promluvil s ním sám.

PAVLÍNA: Ach, dovoliti rač...

FELIX: Jdi, nech nás o samotě, tvá starost jediná buď, získat svého chotě, tvůj bol mne uráží, již nemám dalších rad, víc dosáhneš, když mñ mě budeš přemlouvat.

SCÉNA PÁTÁ.

Felix, Albinus.

FELIX: Jak zemřel, Albine?

ALBINUS: Jak hrubec nevěrecký. Všim zhrdal. Útrapy mu k smíchu byly všechny.

Bez citu měkkého, bez lásky k životu, slep, zatvrzelý, hluch, bez žasu, repotu, však na rtech rouhání: tak jako křesťan zmírá.

FELIX: A druhý?

ALBINUS: Řek' jsem již: bez hrůzy před se zírá. spíš jása jeho duch, než byl by hrůzou jat, od špalku násilím jen odvedl ho kat; a nyní tvoje stráž ho ve vězení střeží; však mním, že také ty ho spasit můžeš stěží.

FELIX: ó, jak jsem nešťasten!

ALBINUS: Je s tebou soucit všech.

FELIX: A nikdo netuší, jak bolestný můj vzdech. Můj duch vždy novými je zmítán myšlenkami, strast kráčí za strastí, za strachem strach jde samý, zášť, láska, radost, děs a hrůza s nadějí a bol a slast a pláč mne štvou a svádějí. Můj pud je rozeklán; v něj nelze spoléhati, teď pláč mnou lomcuje, teď nenávist mne schvátí, mám city vznešené, jež neprovedou nic, mám city zbabělé, jež stud mi vženou v líc, mám nešťastníka rád, jež chotěm dal jsem dceři, mám v nenávisti blud', v nějž zaslepeně věří, mám strach, že zahyne, i spasil bych ho rád, mám slávu bohů svých však spolu zachovat, mně hrozí jejich blesk, a císaře mám ctíti, zde běží o mou moc, ba běží o mé žití: Ted', bych ho spasil, v šanc se smrti vydávám, teď šlu ho do zkázy, bych nezahynul sám.

ALBINUS: Je z krve Polyeukt, jež zde jest uctívána, a císař vysvětlí snad ohledy si tchána.

FELIX: Však proti křesťanům dal kruté rozkazy. Čím stojí výš, tím hůř, že zdroj v nich náказы. Vše jedno, veřejné když pohoršení bylo; a kdyby domácí se provinění skrylo, rci, jaký trvá řád, a jaká vrchnost bdí, jež ztrestá na druhých, co doma ctít se smí?

ALBINUS: Nuž, k jeho osobě když ohled nechceš míti, list napiš císaři; co činit, nařídí ti.

FELIX: Tak jestli učiním, Severus zničí mě: pro jeho moc a zášť se chvěju zimničné; a kdybych otálel, ten krutý zločin ztrestat, on, velký, šlechetný, přec nemohl by přestat se cítit člověkem, jež já jsem urazil, a takou potupou bych olej v oheň vlil: on, svatbou Pavlíny jenž v zoufalství je zjevném, můj pád by vymohl na Deciovi hněvném. Když mstí se křivda, vše se dovoleno zdá, svěst příležitostí i lhostejný se dá. Snad (v podezření tom část pravdy může býti) snad v jeho myšlenkách zas nová naděj svítí; vpřed vida, odplatu jak Polyeukt už vzal, svou lásku volá zpět, již ztěží překonal: sud, zdali jeho hněv, jenž znovu vždy se nití, až zrádci odpustím, mně může odpustiti, a zda mne ušetří, zře, mou že dobrotou podruhé zkříženy už plány jeho jsou.

Chceš mrký slyšet plán, jenž jako můra mučí? Já zdusím jej, však hned zas třikrát vstane prudčí. Vždy znovu ctižádost v mou duši vrhá plam, a vše, co zmohu, jest, že plánem pohrdám. Dnes Polyeuktem kryt jsem já i moje dcera. Však zhyne-li, a vdám Pavlínu za Severa, zda uznat nemusíš, že pak bych platil víc, že z toho poplyne mi výhod na tisíc? Můj škodolibý duch se zabývá tou smrtí; však dříve nebesa svým bleskem nechť mne zdrtí, než v skutek uvedu tak babsky nízkou lest, než uzřím klesnouti tak hluboko svou čest!

ALBINUS: Ne! duch tvůj vznešeně a mírně příliš cítí; jsi ještě

odhodlán trest na něj uvaliti?

FELIX: Jdu v jeho vězení a pokusím se tam. zda smrti hrůzami vzdor jeho nezdolám, pak teprv uzříme, zda dcera má ho zdolá.

ALBINUS: Co hodláš činiti. když bludu neodvolá?

FELIX: Ó, prosím, nehroz mi tak velkým neštěstím; pak je mi rozhodnout; než jak. to netuším.

ALBINUS: Jsem věrný sluha tvůj, i musím oznámiti, že k jeho prospěchu se v městě vzpoura nití, prý nesmí krvácet pod krutým zákonem vnuk králů poslední, v nějž doufá celá zem. Ba, myslím, chráněn dost že není ve své věži; dle mého rozkazu ho malá tlupa střeží: jen by ji nezmohli!

FELIX: Ať tedy vyjde ven; sem ke mně veden buď, zde je nám zajištěn.

ALBINUS: Rač, prosím, rozkaz dát a nadějí rač v milost hněv města zchlácholit i lidu pošetilost.

FELIX: Jdém. Kdyby víry své se přece nechtěl zřít, my o něm rozhodném, a město nezví nic.

Konec třetího aktu.

AKT ČTVRTÝ.

SCÉNA PRVNÍ.

Polyeuktos, Kleon, tři jiné strážé.

POLYEUKTOS: Kdo ruší zas můj klid?

KLEON: Tvá žena chce tě zřítí.

POLYEUKTOS: Ó, shledání, ó, boj, jímž mám i já se chvítí! Felixi, poražen jsi vyšel z vězení, tvým hrozbám jsem se smál, zřel na tě bez chvění; bys mstil se, dorážíš teď prudší na mě zbraní: mne nezděsil tvůj kat, mne děsí její lkaní.

Ó, pane, který zříš mne v moci světských zlob, v té chvíli hroživé svou milost zdvojnásob. A ty, jenž ozářen svým triumfem byl's právě, k mým shlížeješ útrapám, ty, ve věčné jenž slávě, Nearchu, druhu, dlíš, mne přispěj v útrapách a rukou pomocnou vrz protivníka v prach.

(K strážím:)

Smím prosit koho z vás o nepatrnou cestu? ne, že snad přísnému chci vyhnouti se trestu, neb. bych byl zachráněn, vám nemíním dát vzkaz: než snad mi postačí, být střežen od tří vás, i prosím čtvrtého, by došel k Severovi a ve vězení sem jej pozval těmi slovy: chci říci ti významné a tajné slovo jen, bys šťastněji byl živ, bych zemřel spokojen.

KLEON: Tvůj rozkaz vyplním; a vyplním jej hbitě.

POLYEUKTOS: Mně nelze: Severus však hojně odmění té. Jdi, časem neplýtvěj, bys rychle přišel zpět.

KLEON: Můj pane. odcházím, jsem tu co nevidět.

SCÉNA DRUHÁ

Polyeuktos.

(Stráže odejdou do pozadí jeviště.)

Ó, zemské rozkoše, jichž roj v mou bídu slétá, co ještě na mne zří tvář vaše vábivá? vy těla chťíčové, vy pokušení světa, proč nezhrdáte mnou, když zhrd' jsem vámi já?

Cti, slávo, vaše zář, tak hanebná jak lesklá,
se marně slibem blaha stkví,
je nestálost, je zrada v ní,
neb sotva vzduchem pozableskla,
vy roztříštíte se, ach, ze skla
jste třpytem svým i křehkostí.

Všech nechte přeludů, že v touze po vás žiju; mne marně lákáte v síť bezmocných svých vнад, mne marně nutíte, bych v celém impériu jen boží odpůrce zřel růst a rozkvétat; bůh strojí odplatu, a ty, kdo spiti slávou,

on ponížit chce ve msty den;
meč, od boha jenž zavěšen
nad hříšníků dnes šťastných hlavou,
v ráz dopadne, a v bolest žhavou
se změní pých a hody v sten.

Ty tigře krvavý, Decie nelítostný, v tvých spárech nechal bůh své věrné dlouho mřít; tvých přebílených dnů zřím konec přežalostný, mstít Peršany a kříž, svůj meč už brousí Skyth.

A přijde hodina, kdy budou potrestána

tvá hrdopyšná rouhání:
smrt křížuje ti nad skrání,
mrak hrozí mstou a blesku rána

již nemůže být zažehnána
ni nadějí v tvé pokání.

Nechť Felix dá mne stít, že ty jsi jeho pánem, nechť sokem
mocnějším se oslniti dá, nechť, po mém zániku se jeho stana
tchánem, pod jménem otroka moc svrchovanou má, já
svolím, ba můj duch rád do zkázy se řítí,

mé srdce o nebi jen ví,
pro víru Kristovu se chví,
žár božství ryzího jen cítí,
a v Pavlíně mi nelze zřítí
než překážku v mém blaženství.

Ó, světe ideí, tvá něha bezejmenná v mé srdce vstupuje, jež
se ti otvírá; tvým rajským vanutím či duše posvěcena, ten
bolu necítí, ten do tmy nezírá. Ty, mnoho slibuje, dáš víc; a
není vratký

tvůj blaha cit a nezná zrad;
smrt blažená, v niž jdu tak rád,
ti není nežli přechod krátký,
jenž uvádí nás v pobyt sladký,
kde věčně smím se blahu vzdát.

Ty božský plameni, jež zhasit možno není, dáš odvahu, bych
zřel Pavlínu beze chvění. Zde jest. Však posvátnou že duch
můj touhou jat, jak dřív se nekochá vším kouzlem jejích
vnad; a zrak můj, ozářen jenž nebeským už svitem, se nedá
oslnit dvou jejích očí třpytem.

SCÉNA TŘETÍ.

Polyeuktos, Pavlína, strážce.

POLYEUKTOS: Proč, paní, přicházíš, proč přeješ si mne zřít? Chceš na mne dorážet, či pomocná mi být? Zda láska šlechetná, jež v samotu mou spěje, chce mému triumfu, zda porážku mi přeje? Cit přízně, zášti cit sem jít ti pokynul? Jsi nepřítelka má? Jsi mého žití půl?

PAVLÍNA: Svým sokem jediným jsi sám, ty sám jen cítíš zášť k sobě samému, ač ve všech lásku nítíš, ty sám chceš vyplnit můj celý hrůzný sen; své zhoubě nechťej sám a již jsi zachráněn. Byť sebe hříšnější tvá byla pobloudilost, jsi bez viny, jen sám rač udělit si milost, jen sám se rozpomeň, kdo předci byli tví, jak slyneš pověstí svých vloh, svých hrdinství; jsi od císaře ctěn, rád má tě národ celý, jsi zetěm vladaře, jenž v provincii velí, ať o tom, manželem že mým jsi, pomlčím: neb tobě lhostejno, že štěstím je to mým. Dle moci, původu, dle skutků hodných reka si, prosím, domysli, co vše se od tě čeká, a pochopíš náš děs, že přervati má kat, co nádherný tvůj los nám zdá se slibovat.

POLYEUKTOS: To vše jsem uvážil, vím, co mne očekává, vím, že mi kyne moc a odměna i sláva. Však posléz, co to jest? jen statky mizící, jimž hrozí strach i smrt svých strastí tisíce; toť blaho? náhodou když může býti sváto? Dnes na trůn královský a zítra v prach a bláto!

Že život nerušen se v lesku nedaří, to často poznali už vaši caesaři.

Těž já mám ctižádost, však vznešenou a stkvoucí: tvá velikost uvadne, chci velikost nehynoucí, chci jisté štěstí mít, bez míry, bez mezí, jež závist překoná, nad fátém zvítězí. Je draze koupeno za trudné živobyті, jež slepá náhoda dnes, zítra

může vzít? Mně mroucí okamžik ku slasti není dost; nechť ztratím život svůj; chci mít budoucnost!

PAVLÍNA: Hle, toť tvých křesťanů je směšné poblouzení, a tys moh' víru dát tak ubohému snění! bys našel chabý klid, své krve nešetříš! Však je to tvoje krev, že vyplýtvat ji smíš? Tví dnové závazků ni dluhů nejsou prosti, svým pouhým životem už převzal's povinnosti, tvé krve vlastníky jsou císař, země, stát.

POLYEUKTOS: A pro ně v zápasu bych procedil ji rád, vždyť vím, jak vábivý lesk bývá zemských věcí. Je slavný císař váš, jsou slavní jeho předci: Před šesti saeculy jenž Deciem byl zván, byl čacký rek, a dnes zas Decius je pán. Já patřím národu a císaři a říši, však bohu především, neb jeho dechem dýši: když za císaře mřít je slavná úloha, oč slavnější má smrt, kdo zmírá za boha!

PAVLÍNA: Jen za jakého!

POLYEUKTOS: Dost! I nad tebou se vznáší. A věř, to není bůh, jak trpaslíci vaši, jak hluchých tupých těl ta troska nesvatá ze dřeva, z mramoru a chceš-li, ze zlata: to bůh je křesťanů, jenž stvořil mne i tebe a jehož veleby jsou plny zem i nebe.

PAVLÍNA: V mém nitru cti ho dál, jen nepřiznej se vně!

POLYEUKTOS: Chceš, abych modlár byl a křesťan současně?

PAVLÍNA: Jen chvílku, Severus než do Říma se vrátí, by dobrý otec můj ti milost mohl dát.

POLYEUKTOS: Že bůh můj milostiv, mi větší plodí ples. On pohrom chrání mne, do kterých byl bych kles', a, nedovoluje, bych cesty stanul polou, svou nejvznešenější mne zdobí aureolou; již prvý větru van mne k přístavu má vést, hned podstoupit smím smrt, jak posvětil mne křest.

Kéž pochopila bys, jak malá žití cena, a jakou rozkoší ta smrt

je odměněna!... O skrytých pokladech nač mluvit, tvůj-li duh je dosud suchá pláň, již nedotkl se bůh!

PAVLÍNA: Ó krutý! do prsou bol přílišný mi vniká, stem ostrých výčitek jenž stihá nevděčníka. To vznešený ten žár? to přísahy jsou tvé? to citu svědectví, jenž věností se zve? O stavu žalostném jsem neproněsla slova, v nějž po tvé záhubě tvá bědná padne vdova, já mněla, láska tvá že sama mluví dost, že nutit netřeba tvůj cit, tvou laskavost. Ta láska bez faleš, ta láska zasloužená, již jsi mi sliboval, již dala ti tvá žena, ti nevytláká pláč, ni vzdech ti nevyrvé, když chceš mne opustit, mne zranit do krve? Ty rád mne opouštíš, a radost, ukrutníku, mi skrývat nehodláš a nemáš slova díku; již hlas můj žalostný tvým srdcem nepohne, neb štěstí hledáš tam, kde nebudeš mít mne! Ten konec osudný že láska naše vzala? Já jsem ti odporná, já, jež jsem se ti vzdala!

POLYEUKTOS: Ach!

PAVLÍNA: Zel, že toto ach tak vynuceně zní! Či smím snad doufat i v tvé brzké pokání? Smím doufat, že tvůj vzdech cos jako lítost značí? Jsi dojat? doufám zas, neb oči tvoje pláčí.

POLYEUKTOS: Já pláči. Pláčem mým – snad vyslyší mne bůh – kéž posléz roztaje tvůj zatvrzelý duch! Ba, v stavu žalostném tě zanechám tu brzy, jenž věru zaslouží mé vřelé lásky slzy, a, jestli ještě bol se cítí v nebesích, lkát budu, přemírou jsa dojat strastí tvých.

Však tamo na výších, kde sídlí zář i sláva, bůh lidským modlitbám-li vyslyšení dává, pro lásku k choti své-li budu vyslyšen, v tvých slepých zraků tmu kéž ráčí vnést den.

V své svaté dobrotě mne neodmítneš, pane: hled, kolik ctností má; nechť křesaťnkou se stane! ty jsi jí duši vdech' a v duši tolik vnad, že musí ona též tě znát a milovat; hled, nesmí zůstat tak nešťastnou jak nyní, vždyť není zrozena,

být pekla otrokyní.

PAVLÍNA: Co díš to, neblahý? Co troufáš si mi přát?

POLYEUKTOS: To, co vši krví svou bych vykoupil ti rád.

PAVLÍNA: Kéž raděj...

POLYEUKTOS: Nadarmo se kdokoli mu brání. Bůh sáhne do srdce,
bez příprav, z nenadání. Ta chvíle blažená též tobě vzejde,
vím, však nevím, kdy a jak on pohne srdcem tvým.

PAVLÍNA: Nech snů! jen měj mne rád!

POLYEUKTOS: Já mám tě rád, ví nebe; míň nežli boha sic, však
stokrát víc než sebe.

PAVLÍNA: Ve jménu lásky té mne nenech samotnu!

POLYEUKTOS: Ve jménu lásky té jdi za mnou, kam já jdu!

PAVLÍNA: Ne jenom opustit, ty chtěl bys mne i svést?

POLYEUKTOS: Ne jenom já jdu v ráj, též tebe chci tam vznést.

PAVLÍNA: To přelud marnivý.

POLYEUKTOS: To nebeský je hlas.

PAVLÍNA: To smutná slepota.

POLYEUKTOS: Zřím věčné pravdy jas.

PAVLÍNA: Chceš raděj volit smrt než moje milování!

POLYEUKTOS: Chceš raděj světa klam, než božské požehnání!

PAVLÍNA: Jdi na smrt, ukrutný; mne nikdy neměl's rád.

POLYEUKTOS: Žij šťastně na světě, jež já už nechci znát.

PAVLÍNA: Já tedy mlčím už a neruším tvé nebe, jdu...

SCÉNA ČTVRTÁ.

Polyeuktos, Pavlína, Severus, Fabianus, stráže.

PAVLÍNA: Jaký úmysl, Severe, přived' tebe v ta místa? Šlechetný tvůj duch snad nechce zřít, jak nízko soupeři se bylo pokořit?

POLYEUKTOS: Jak příkrá slova muž tak vzácné mysli slyšel! Já sám ho požádal, by do vězení přišel.

Že obtěžoval jsem tě, vzácný pane, sem, to, doufám, odpustíš, mne vida zajatcem. Mně poklad náležel, byl všech mých zásluh větší; svol, abych před smrtí tvé odkázal jej péči, svol, abych odevzdal ctnost, vyšší ctností všech, jež otec nebeský kdy v ženská nadra vdech, do rukou prvnímu a nejvznešenějšímu, jenž lidstvem zbožňován, jenž narodil se v Římu.

Ty si ji zasloužíš, ty žitím doprovod svou družku důstojnou, již nabízí ti choť. Já, jenž vás rozdvojil, svou smrtí zas vás pojím; žár kdys tak nádherný zas šlehne srdcem dvojím.

Kéž žehná mi váš duch a k mé se víře zná, buď šťasten život váš, a zemřete jak já; ten odkaz Polyeukt vám zanechává dvěma. Nechť stráž mne odvede, má ústa jsou již něma, jdu na smrt. Hotov jsem.

SCÉNA PÁTÁ.

Severus, Pavlína, Fabianus.

SEVERUS: Co šílenec ten dí? Jsem za něj ohromen tou zaslepeností! To bez smyslů je krok, že rovného mu není, že netuším, zda bdím, či upadl jsem v snění. Muž, jenž tě miluje (a který nízký tvor by láskou nevzplanul, v tvůj čistý hledě zor), muž, jenž je tebou ctěn, tvým manželem jenž sluje, tě klidně opouští, ba víc, tě postupuje; a jak by láska tvá jed byla nebo zmar, on svému soupeři sám nabízí ji v dar. Buď jsou ti křesťané snem jakýms poplašení, či jejich blaženství všech snů je vyplnění, že, k němu spějíce, i slasti pohrdnou, za niž by jiný dal své žezlo s korunou. Já, kdyby byl můj los dřív ukončil můj zmatek a kdyby byl mi přál, bych s tebou vešel v sňatek, já zrak tvůj planoucí bych jenom uctíval, v něm zřel bych božství své, v něm sídlil by i mi král; spíš mohly zetlít v prach a popel moje kosti, než abych...

PAVLÍNA: Zadrží víc jsem slyšela než dosti. Tvá prudkost, která žhne, jak dřívější tvůj plam, nás svede ke krokům, jichž líto bude nám.

Severus zúplna teď Pavlínu má znáti. Můj Polyeuktos již se ke mně nenavráti a žití okamžik mu zbývá jediný: tys toho příčinou, i když jsi bez viny. Já nevím, zda tvůj duch, když touhám sluchu dává, od jeho záhuby cos pro se očekává. však věz, že krutá tak mi žádna není smrt, v niž krok můj nevzkročil by nevzrušen a hrd, že neznám pekel hrůz, v něž nechtěla bych jíti, spíš než bych střísnila štít čistý jeho žití tím, že se, ovdovíc, za toho muže vdám, jenž připravil mu smrt, byť nechtěl tomu sám; a kdybys mněl, že tak mám srdce neduživé, v zášť obrátí se cit, jenž láskou býval dříve. Jsi vznešen, vznešenost buď poslední tvůj cíl; je v moci

otcově, by vše ti vyplnil, a bojí se tě, věř; když zahubí mi chotě, to k vůli sobě ne, on zahubí ho pro tě. Svou vážnost uplatni a nešťastníka spas, já snažně naléhám, bys pomoh', dokud čas. Vím, že zle užívám tou prosbou svého práva; však čím je krušnější, tím záslužnější sláva: a soka hájiti, jenž vnuk ti žárlivost, kdo vedle tebe má tak jedinečnou ctnost? V tu slávu jestli stín se pochybností mísí, viz triumf, žena-li, tak milovaná kdysi, jež budí lásku tvou i podnes ještě snad, tvé velké duši smí za spásu děkovat. Neb posléz, pamatuj, Severem velkým sluješ. Bud' zdrav. Sám rozhodni, co sobě povinuješ. A jestli naděj mou jsi žalně oklamal, chci o tom nevědět a vážit si tě dál.

SCÉNA ŠESTÁ.

Severus, Fabianus.

SEVERUS: Co je to, druhu můj? Zas nová blesku rána? Má naděj blažená je znovu pochována? Dál prchá štěstí mé, čím já je vidím blíž: jak zvolám vítězství, vše ztraceno je již. Vždy osud přichystá mi procitnutí smutné a znovu zrozenou mou naděj znova utne. Než prosbu přednesu, již bývám odmítnut; děs nový, nový vždy je zmatek můj i stud, když zřím, že naděj má se obrodila zase, že zbabělý má vzhled a dýchavičnou zdá se, a když mi posléze má žena radou být, jak osvědčit mám ctnost i vznešený svůj cit.

Tvá rada, Pavlíno, je šlechetná i krušná, a nezná lidskosti tvá mysl velkodušná. Na milenci, jenž vše chce přijmout z rukou tvých, tvá bolest obětí si žádá přílišných. Ne, že tě ztratím jen: sám tomu musím chtít. A soka spasit mám, jenž chce tě opustiti? mám s myslí šlechetnou a spolu násilím ho spasit, vlastnictvím bych obšťastnil jej tvým?

FABIANUS: Nechť za svým osudem se nevděčníci berou, ty sečkej, osud sám až otce smíří s dcerou; ať skončí jakkoli muž s chotí, s tchánem zeť; nač ty bys rukou svou v tu divnou sáhal spleť?

SEVERUS: Chci slavně přesvědčit tu bytost urozenou, že byla stvořena být Severovou ženou, že jsem jí důstojen, a nebeský že hlas mně křivdu způsobil, když spojiti nechtěl nás.

FABIANUS: Nač proti osudu, nač brojíš proti nebi? spíš měl bys dbáti hrůz, jež na tebe se šklebí: jak může odvaha tvá býti ztrestána! Ty bys se osmělil se ujmout křesťana? Což nevíš, zločinná že sekta ta vždy znovu od vlády počátku zášť budi Deciovu? za nesmiřitelnou to vinu pokládá, ba snad i v nemilost tě vrhne prorada.

SEVERUS: Ten pokyn prospěšný pro každou duši všední. Nechť císař osudů mých rozhodčí je slední, přec já jsem Severus; hold budiž jemu vzdán, však povinnosti mé ni slávy není pán. Zde běží o mou čest, jí nutno činit za dost; nechť potom osud můj žal přinese či radost, vše jedno: jeho běh má v sobě plno změn; jen pokryt slávou mřít – a zemru spokojen.

A slyš: však důvěrně: co křesťanů se týká, to sekta lepší je, než obecně se říká. Jsou v nenávisti: proč? To je mi tajemstvím, v tom bodě jediném Decia křivdit zřím. Mne hnala zvědavost, bych pronikl jich tajem: prý čaroději jsou, prý peklo je jim rájem; tou jati pověrou je smrtí trestáme pro mystéria jich, ač smyslu neznáme. Než k Fauně bohyni a k oné v Eleusině též tajné obřady nás vedou do svatyně; my bohy zemí všech, kde bydlí pohané, v své říši trpíme, jen jejich boha ne; všech oblud egyptských jsou plny římské chrámy, co římský heros kdys, v dnech našich bůh je samý; blud našich praotců nám stejně vládne dnes: my všechny caesary jsme vznesli do nebes. Ty apotheosy když zbavíš nalíčení, zříš, že to hříčky jsou, v nichž pobožnosti není.

Bůh, jež ctí křesťané, je jediný, je pán, on vládne vůlí svou a vesmír je mu vzdán; však smím-li k rouhání svá otevřítí ústa, ti, které ctíme my, jsou v nesvornosti zhusta, a – třeba před tebou mne zdrtí pro můj hřích – je těžko věřit v ně, jeť příliš mnoho jich. A posléz: křesťané jsou bezúhonných mravů, jsou prosti neřestí, ctnost tvoří jejich slávu; ač zle je stiháme, mstí se jen modlitbou, a od těch dávných dob, co týráni už jsou, zda vzepřeli se kdy, zda buřiči se stali, zda nejvěrnější v nich jsme vojsko nepoznali?

Jsou v bitvách zuřiví, jsou vlídni ke katům, lvům v seči podobní, a mrou-li, jehňatům. Mám s nimi soustrast: zlé je sudbě nepřenechám; bych spasil křesťana, teď k jeho tchánu spěchám: tak, doufám, spokojím tím skutkem jediným i čest i

Pavlínu i lítost, již se chvím.

Konec čtvrtého aktu.

AKT PÁTÝ.

SCÉNA PRVNÍ.

Felix Albinus, Kleon.

FELIX: Zda prohléd's, Severus jak lstivě se mnou jedná a jak mne v zášti má? Ó beznaději bědná!

ALBINUS: Ne tak; v něm soupeře jen šlechtetného zřím. A ty žes nešťasten? jsi otcem bezcitným.

FELIX: Jsi z těch, kdo vnější vzhled za odraz duše berou: má v nitru ke mně zášť a pohrdá mou dcerou! Snad kdys ji miloval: dnes pod jeho je ctí, by stačilo mu po soku dědictví.

Zaň mluví hrozbami a přimlouváním vřelým a prý mne zahubí, když milost neudělím; chce nahnati mi děs, když nepůsobí slib. Jak hrubé jsou ty lsti! já vyznám se v tom líp, jak mezi dvořany se jemně pletichaří, jak skryté záměry se politikou maří.

Je darmo líčený ten jeho hněv a vztek, vím předobře, Co pak by před císařem řek'; neb to, co na mně chce, má vytvořit mou vinu: když soka ušetřím, mstou Severovou zhynu. Snad začátečník, jenž se v piklech nevyzná, v té pasti uvízne a polapit se dá, však starý dvořenín tak důvěřivý není, by úzkost neprohléd' a lstivě přetváření; já tolik lécek už jsem různých zpřetrhal, že jemu samému bych poučení dal.

ALBINUS: Proč vidět nástrahy, kde útrpnost je holá?

FELIX: Pro život dvořanů to vysoká je škola: když někdo důvod má, tě nenávidět, věz, vždy dohad dovolen, že touží, abys kles'; když přízeň předstírá, to podezření množí: Nuž, jestli Polyeukt své víry neodloží, ať jeho ochránce s ním smýšlí tak

či tak, já upru k rozkazům, jež císař dal, svůj zrak.

ALBINUS: Ó, milost, pane můj! Ve jméně dcery, milost!

FELIX: By císař zrušil sám tu trestnou ledabylost, a shovívavost má, již má být zachráněn, ku zhoubě obou nás by posloužila jen?

ALBINUS: Však Severus dal slib...

FELIX: A nedostojí slovu, věř, lépe nežli on, znám zlobu Deciovu: kdo v prospěch křesťanů jen krůček podniká, hněv budí císařův a sám to odpyká.

Však zkusím naposled, hlas rozumu zda slyšel: nechť vejde Polyeukt. Když pokyn dám, by vyšel, když zůstane i pak bez citu, zatvrzen, jak odtud vykročí, buď ihned usmrcen.

ALBINUS: Je krutý rozkaz tvůj.

FELIX: On sám mne k němu nutí, bych zdusit v zárodku moh' nebezpečné hnutí. Má silné stranníky, po zbraních volá lid, vždyť ty jsi přišel sám tu zvěst mi oznámit. A pák, až vyšlehne vzdor v žáru rozdmýchaném, já nevím, pokavad bych vzbouření byl pánem, snad v jitra zítřejší, dnes v noci, večer snad bych viděl vzpouru výš a výše plápolat, a potom Severus, jenž pomsty nechce vzdát se, by moh' mne očernit, že podporuji zrádce. Té ráně předejdu, než uvrhne mne v zmar.

ALBINUS: Tvá ostražitost zlý a osudný je dar, zříš všude zhoubu, vše tě k nedůvěře pudí; však rozvaž, jeho smrt že v lidu bouři vzbudí, že léčit zoufalstvím, je věru špatný lék.

FELIX: Až zhyne, reptání nic nevzmůže, ni vztek. A jestli k násilí chuť projeví se v lidu, bych získal jen dva dni, já vyjednávat vyjdu; svůj úkol vyplním, nechť přijde cokoli. Než Polyeukt je tu: kéž žít se uvolí. Vy, strážé, odstupte a vchod nám střežte bděle.

SCÉNA DRUHÁ.

Felix, Polyeuktos, Albinus.

FELIX: Ó, Polyeukte, slyš, což vskutku žití celé se tak ti zhnusilo?
Což, nešťastníce, rád ti velí křesťanů, tvých druhů zanechat?

POLYEUKTOS: Mně živobytí mé se nijak nezhnusilo, však chci, by
bez pouta, v němž poroba je, bylo, jsem stále odhodlán zpět
bohu život dát, jak rozum poroučí a křesťanů chce řád; svým
životem dám vzor, jak také vám je žiti, kdo máte odvahu, a
chcete za mnou jíti.

FELIX: Jít v propast za tebou, když ty tam zamíříš?

POLYEUKTOS: Jít se mnou do nebes, jít se mnou v slávy říš.

FELIX: Nuž, přej mi aspoň čas, chci víru tvoji znáti, dej ruku
pomocnou, chci křesťanem se státi, zář víry zažehni v mém
srdci nebohém, sic sám se zodpovíš za blud můj před
bohem.

POLYEUKTOS: On, směj se, Felixi, tvým soudcem bude sledním,
jen hledej ochranu, však nenajdeš jí; před ním jsou stejní
králové tak jako pastýři: tvou záhubou on smrt svých
věrných usmíří.

FELIX: Smrt nebudu již bít, své katské zapru dílo, v své zemi
dovolím, by křesťansky se žilo. Chci víry štítem být.

POLYEUKTOS: Ne, pronásleduj dál, bys blaha našeho, ach,
nástrojem se stal. Zříť praví křesťané své blaho v utrpení a
bolem nejkrutším se cítí odměnění; bůh, skutky šlechetné
jenž splácí nastokrát. za vrchol blaženství nám trýzeň ráci
dát; to tajemství však jsou, jež se ti vymykají, bůh
vyvolencům jen dá proniknouti taji.

FELIX: Já toužím upřímně tvým souvěrcem se stát.

POLYEUKTOS: A kdo tě zdržuje, když byl bys jím tak rád?

FELIX: Žel, posud přítomen...

POLYEUKTOS: Kdo? Severus?

FELIX: Kdo jiný? Pro něj jsem předstíral, že potrestám tvé viny i též ty se přetvařuj, to k vůli učin mně, až k jeho odchodu.

POLYEUKTOS: Tak toužíš upřímně? Dej oslazený jed svým pohanům, svým modlám, já řečem otravným však vzdorovati hodlám; nic křesťan neskrývá a svodům čelí všem, všem lidem tváří v tvář je vždy jen křesťanem.

FELIX: Tvé víry horlivost tě nemůže než svést: jdeš na smrt, co bys měl v mou duši světlo vnést.

POLYEUKTOS: Ted' poučovat tě? to sotva přijdu vhod. Jeť víra nebes dar, ne přemlouvání plod. Však doufám, za krátko, v tvář pohlížeje bohu, tu milost vymodlit že pro tebe snad mohu.

FELIX: Tvou smrtí zoufalství a žal mi nastává.

POLYEUKTOS: Ve vlastních rukou tvých je žalů náprava; jak ztratíš jednoho, hned druhého máš zetě, a jeho čest a moc nad všechny povznese tě. Z mé smrti výhoda ti vzejde nejedna.

FELIX: Ted' vidím, smělost tvá je věru bezedná. Já měl jsem dávno již ti navždy zavřít ústa, však přes mou dobrotu, s tvým tupením jež vzrůstá, tys tak mne urazil, že mlčet musí cit, že musím sebe sám i svoje bohy mstít.

POLYEUKTOS: Jak rychle měníš se i v smýšlení i v řeči! Ted' zase bozi tví se hlásí o tvou péči! To tam je křesťanství? To k vůli učin mně, jak jsi mi slíbil už, mluv ke mně upřímně!

FELIX: Jen nechtěj – cokoli ať sliby mé ti věstí, bych nových mistrů tvých dal podvodem se svést!

Jdi, tvému třeštění jsem zalichotil jen, zda z rmutu potupy tě povznést mohu v den, chtěl získati jsem čas, bych šetřil tvého žití, Deciův lichotník co u' nás bude dlíti. Teď bozi čekají, jichž potupen byl chrám: vzdej hold jim, či svou krev jim v obět dej; vol sám!

POLYEUKTOS: Má volba nezvratná. Co vidím však? Má žena? Ó, nebesa!

SCÉNA TŘETÍ.

Felix, Polyuktos, Pavlína, Albimis.

PAVLÍNA: Z vás dvou kým budu usmrcena? Od obou zároveň? či dvakrát zhynout mámíi což láskou nepohnu a vzdoru nezdolám? má odmítnuta být i manželka i dcera?

FELIX: Zde promluv s chotěm svým.

POLYEUKTOS: Tvé blaho u Severa.

PAVLÍNA: Ó, zardousí mne, skol, však neraň mne tak zle!

POLYEUKTOS: Má láska, soucit můj tě potěšiti chce: zřím, jaké zoufalství se ve tvé duši vzpíná, a vím, že jediné tě zlčí: láska jiná. Když jednou onen rek už zaujal tvůj cit, vždy jeho blízkost smí ti právem svůdná být, a on tě miluje a slávu svou ti vzdává...

PAVLÍNA: K těm slovům ukrutným jsem nedala ti práva; proč přes vši věrnost mou mi lásku vyčítáš, jež mrtva od chvíle, kdy smluven sňatek náš? Pro tebe přemocnou jsem potlačila lásku, a věz, že všecken cit jsem musila dát v sázku, že zlý jsem měla trud, bys ty mé srdce měl, jež prvý vítěz kdys tak zcela věrné zřel; a jestli nevděčnost v tvém srdci nepřevládá, mně vzdát se odhodlej, jež mám tě tolik ráda, a ode mne se uč, jak přemoci lze cit, jak zaslepený pud lze ctností utlumit, svol, abych na tobě ti život vyprosila, a, tobě poddána, bych v poslušnosti žila; a jsi-li slep a hluch k tak správným výčtkám, pak pohled na můj bol, pak poslechni, jak lkám, buď duši milostiv, jež zbožňuje tě.

POLYEUKTOS: Znova jen svoje dřívější ti opakuji slova: Žij blaze s Římanem či se mnou sdílej smrt. Tvůj pláč jsem nehaněl, tvým citelem nepohrd', však nechť vím sebe líp, jak láskou ke mně planeš, já tebe nechci znát, leč křesťankou se staneš. Již

dosti, Felixi, nechť sopčí zas tvůj hněv, msti bohy, sebe msti, mou drzou žádej krev.

PAVLÍNA: Ach otče, jeho hřích je příliš těžký věru. Však, on-li bez smyslů, ty vyslyšíš svou dceru. Je mocna příroda, je otec otcem vždy, mám naděj poslední, že odřekneš se msty, neb nerozlučná moc je pokrevného svazku, a nelze vzdorovať, když pud nám velí lásku. Na dceru nešťastnou hled' zrakem otcovským; když zhyne zločinec ten drahý, zhynu s ním, a bozi uzří, trest že nepřiměřen činu, neb spolu potrestá i nevinnost i vinu; ta jestli společná smrt souzena nám jest, zlé chystáš bezpráví, ne spravedlivý trest. Náš osud, z vůle tvé jenž spial nás navždy spolu, nám velí vzájemnost i ve štěstí i v bolu, a ty bys krutý byl víc než se myslit dá, to chtěje rozpojit, co spiala ruka tvá. Když srdce k srdci lne, bít stejným tepem, musí; ty chceš je odtrhnout? nuž roztrhej je v kusy! Jsi příliš citlivý k mým bolestem, ó rač se slzou otcovskou se dívat na můj pláč.

FELIX: Díš pravdu, dcero má, vždy otec žije v otci, a láska vzdoruje vši ničitelské moci, mé hrudi vrátila jsi soucitný zas pud: jdu s tebou; obměkčím snad slepý jeho blud.

Ó, Polyeukte, sám chceš zůstat bez účasti? Chceš, nešťastníce, sám svůj život v obět klásti? Ty tolik vidíš slz a suchý je tvůj zrak? ty tolik lásky zříš a lhostejný jsi tak? Což nepoznáváš už ni manželky ni tchána? já nejsem tebou ctěn, ni ona milována? Ke mně i k Pavlíně bys láskou zas byl jat, chceš, abych před tebou s ní na kolena pad'

POLYEUKTOS: Jak celý uskok váš je nechutný a hrubý! Tys hrozil dvakráte mne vrhnout do záhuby, tys přinutil mne zřít, jak Nearchos můj mře – tys marně vábila mne k liché lásky hře – ty, vírou líčenou mou víru potíraje, jsi předstíral, že znát chceš náboženské taje – a teď jste spolčení! Ó, pekelná ta lest! co je mi překonat, než k nebi smím se vznést! Je trochu

měnivé to vaše přesvědčení; můj duch je stále týž; co odvolal bych, není.

Ctím boha: jeden je a vesmír je mu vzdán, on nebem zachvívá, on podsvětí je pán, on lásku chová k nám, v níž mez ni míra není, on pro nás podstoupit šel smrti ponížení, on, touto nesmírnou jsa láskou naplněn, chce obětován být, mřít za nás den co den. Však hluchým uším tvým nač o tom kázat budu? máš smělost setrvat v svém zaslepeném bludu? Na bohy kydáte jen hanu, hnus a hřích. Ač svět je hříchů pln, víc hříchů v nebesích. Lup, vražda, násilí a nestoudnosti vilné a chlípnost, svádění a svazky krvesmilné, toť onen světlý vzor, jež bozi dali vám. Já modly rozmetal, já znesvětil jsem chrám, a byl bych odhodlán čin taký spáchat nový, tvář v tváři Felixi, tvář v tváři Severovi, před celým senátem, před samým císařem.

FELIX: Teď překypí má zlost na vzdory prosbám všem: Cti bohy nebo zhyn!

POLYEUKTOS: Jsem křesťan.

FELIX: Bezbožníku, cti bohy, neslyšíš, sic zemřeš v okamžiku.

POLYEUKTOS: Jsem křesťan.

FELIX: Křesťan jsi? Nuž tedy na svém stůj! Sem, strážce, přistupte a plňte rozkaz můj.

PAVLÍNA: Kam hodláte ho vést?

FELIX: Jde na smrt.

POLYEUKTOS: K slávě věčné! Buď s bohem, ženo má, měj v památce mě vděčné.

PAVLÍNA: Já půjdu, kam jdeš ty. Když zemřeš, zemru též.

POLYEUKTOS: Ty za mnou nesmíš jít, leč bohy pohrdneš.

FELIX: Necht' zmizí s očí mých. A staň se, jak jsem kynul. Když
zkáže své chce sám, já dovolím, by zhynul.

SCÉNA ČTVRTÁ.

Felix, Albinus.

FELIX: Albine, násilím mi zdusit bylo cit, má mírnost vrozená mne mohla zahubit. Nechť v lidu vzteklá bouř teď beze smyslů duje, nechť soptí Severus, nechť hrozí, ztracuje, já přemoh' jsem se sám, bych nebezpečí znik'. Jsi překvapen, že já jsem taký ukrutník? Zda sobě rovna má vzdor jeho neústupný a jeho kletý hřích, tak ohavný a zpupný? Své myslí stísněné jsem aspoň ulevil: co vše jsem nepodnik, by pozměnil svůj cíl! Vždyť hrál jsem před tebou, jak byl bych nízkým sketou, a kdyby nebyl mne svou slední řečí kletou ku zlosti popudil ten děsný neznaboh, sám sebe překonat já stěží byl bych moh'.

ALBINUS: Snad klnout budeš sám své dnešní sebevládě, jež příliš podobá se nejčernější zradě; je stydno Felixe, je stydno Římana, tvou rukou tvoje krev že ve zmar vydána.

FELIX: To byla zásluha kdys Manlia i Bruta. a jak je slavena ta jejich přísnost krutá; když Říman dávných dob, krev špatnou ucítil, byl by se ranil sám, by vytekla mu z žil.

ALBINUS: Jsi vášní zaslepen; až nastane však změna, a náruživost tvá až bude ochlazená, až shlédneš Pavlínu, až její zoufání, až její sten a pláč tě v nitru poraní...

FELIX: Ty připomínáš mi, že provázela zrádce, že snad se zoufalá se stráží octla v hádce, že její hoře snad můj ortel překazí. Jdi na ni dohlédnout, dej nové rozkazy; je marný její bol, jen vůle. má se stane. Však ona nemá zřít té trudné podívané, jdi, potěš ji, jen jdi, což neslyšel jsi mne?

ALBINUS: Můj pane, netřeba; zde ona sama jde.

SCÉNA PÁTÁ.

Felix, Pavlína, Albinus.

PAVLÍNA: Ty, otče barbarský, své dravé skonči dílo, dám v obět srdce své, by vztek tvůj nasýtilo, spoj dceru se zetěm, všech ohledů buď prost! Zříš ve mně stejný hřích anebo stejnou ctnost, tvá dravost stravu má zde stejnou jako prve, neb muž můj, zmíraje, mi proudem svojí krve, jež katem prolita, jež stříkla na mou tvář, mé oči otevřel a vlil v ně svatou zář.

Vím, vidím, víru mám, jsem z bludů vyproštěna, jsem krví blaženou, tou jeho krví křtěna, jsem – slyš mne – křesťanka; to vyřknuto-li jest, mne zahub, slávu svou bys uchoval i čest, bys unik císaři a Severové zlobě; smrt má je nezbytná, když hrozit nemá tobě. Bych v blaženou šla smrt, mne Polyeuktos hle, on i Nearchos zvou v náručí mne své. Ó, veď mne, veď mne v chrám, kde božství tvá jsou lživá: on sklál jen jediné, já skácím vše, co zbývá. Jich vymyšlený blesk, jenž tobě vnuká strach, a bezmocnou jich moc já rozdrtím tam v prach, a svatým odporem že k svazkům krve planu, se jednou, poprvé tě neposlušnou stanu. To není bolest má, jež pudí mne teď v zmar, to není zoufalství, to milosti je dar. Slyš znovu, Felixi, jsem křesťanka, jsem křtěna. Mou smrtí sudba tvá i má je zajištěna, mou smrtí oběma nám vzejde slast a ples: dá tobě větší moc, mne vznese do nebes.

SCÉNA ŠESTÁ.

Felix, Severus, Paolína, Albinus, Fabianus.

SEVERUS: Ty otče krkavčí, ty bídný politiku, je mrtev Polyeukt! lstný, podiv robotníku, jímž vládne lživý strach, svou ukrutností, mníš, že smutnou hodnost svou a slávu zachráníš? Já přimlouvám se zaň, svou přízeň slibuji ti, a ty tím spíše jen ho spěješ zahubiti. Já hrozil nadarmo, tys odmítl můj dík – Mníš, že jsem bez moci? či že jsem podvodník? Nuž, k vlastní škodě své uč Severa se znáti, jenž neslibuje víc, než to, co může dáti, a jenž tvou záhubou v tvé duši vzbudí cit, že ten, jenž zkázou tvou, ti ochráncem moh' být. Svých bohů také dál buď služebníkem věrným, svůj zápal projevuj dál jednáním svým černým. Buď s bohem. Však až bouř ti zahřmí nad hlavou, pak věz, že mraky zlé jsou vyvolány mnou.

FELIX: Ó, zadrž, pane můj, přej ztišení své zlobě, neb spravedlivou mstu chci ulehčiti tobě.

Svou hanu odvolej, že vztekem ukrutným já smutné pocty své si uchovati mním; k tvým nohám skládám lesk jich falešného třpytu: zář, k níž chci dospěti, je jasnějšího svitu, já kouzlem tajemným jsem hnán a nevím kam, jsem stržen návalem, jenž nebýval mi znám, a mocí záhadnou, již nelze rozuměti, můj hněv se mění v žár, jenž plápolal v mém zeti.

Toť on, teď poznávám, toť Polyeuktův duch, jenž prosí, nad katem by smíloval se bůh; teď láskou spojena již rodina je celá, jeť otec puzen tam, kam dcera jít by chtěla. Já jsem ho umučil, on krví svou mne křtí, mne, jenž mu blaho dal, on vznese ku štěstí. Hle, jaký světlý vzor msty křesťanské a zloby! Buď ukrutnosti dík, že září tou nás zdobí! Tvou ruku, Pavlíno! a pouty svažte nás, dva nové křesťany svým bohům

na pospas teď dejte; křesťany jsme já i tato žena.

PAVLÍNA: Mám otce svého zas! Bud' žehnána ta změna; jak dokonalé teď je moje blaženství.

FELIX: Má dcero, požehnán bud' ten, jenž v nebi bdí.

SEVERUS: Kdo dojat nebyl by tak něžnou podívanou? Teď vidím, zázraky že možnými se stanou. Ti vaši křesťané, jež marný stihá trest, přec musí něco mít, co víc než lidské jest. Je bezúhonné tak a nevinné jich žití, že sama nebesa je chtějí odměniti. A všední nemůže přec působiti ctnost, že s větším ústrkem víc vzrůstá velikost. Já měl je vždycky rád, přes pomlouvání lichá, a když je zmírat zřím, vždy srdce moje vzdychá, ba vzejde jednou den, kdy líp je poznám snad. Však mním, že každý smí své bohy uctívat dle svého způsobu a bez obavy z trestu, a jste-li křesťany, já neskrížím vám cestu; mám rád je, Felixi, chci ochráncem jich být a nevím, na tobě proč měl bych bohy mstít.

Svou moc si podrž dál, a odznaky nos dále, bud' svého boha štít, služ pánu svému stále, a jestli císaři je mila rada má, své přísné rozkazy on v brzku odvolá: tak bezdůvodná zášť ho příliš ponižuje.

FELIX: Kéž tebou nebes pán své dílo dobuduje, kéž dle tvé zásluhy ti brzy vzejde den, , kdy víry milostí sám budeš ozářen!

My za své blaženství teď vzdejme čest a díky, nad hrobem zlíbejme své svaté mučedníky. Až bude pochován tam vedle druhu druh, v svět vyjděm' zvěstovat, jak milostiv je bůh.

KONEC.

Pierre Corneille
Polyeuktos

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 8. 2. 2012